

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

Факультет дошкільної педагогіки та психології

Кафедра дошкільної педагогіки

Кваліфікаційна робота магістра

На тему:

**«ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»**

**Виконала: здобувачка
освітнього ступеня магістра заочної
форми навчання
ОПП «Дошкільна освіта. Практична
психологія в закладах дошкільної
освіти»
спеціальності: 012 «Дошкільна освіта»
Казімірчук Ганна Євгенівна**

**Науковий керівник:
Кандидат педагогічних наук, доцент
Кудрявцева Олена Альбертівна**

Одеса – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	8
1.1. Проблема національно-патріотичного виховання старших дошкільників у психолого-педагогічних дослідженнях	8
1.2. Формування уявлень про український національний одяг у старших дошкільників як одне із завдань народознавства	19
1.3. Використання ігрової діяльності як засобу формування уявлень про український національний одяг у старших дошкільників	26
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	41
2.1. Діагностика рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг	41
2.2. Система роботи з оптимізації рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг	56
2.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту	67
Висновки до розділу 2	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. У 20-х роках ХХІ століття українське суспільство перебуває у складному процесі утвердження державності та відстоювання своєї незалежності в умовах сучасних викликів, особливого значення набуває формування у молодого покоління почуття патріотизму, любові до Батьківщини, усвідомлення себе частиною українського народу. Саме дошкільний вік є важливим періодом, коли закладаються основи світогляду дитини, формується її ставлення до рідної культури, мови та традицій. Тому національно-патріотичне виховання у закладах дошкільної освіти виступає одним із пріоритетних завдань, адже воно сприяє вихованню громадянина, який цінує свою країну та шанує її історичну спадщину. Одним із варіантів розвитку національної свідомості та любові до рідного краю є ознайомлення дітей дошкільного віку з національним одягом. Вишиванки, традиційні костюми, елементи народного вбрання не лише розкривають красу і багатство української культури, але й формують у дітей відчуття приналежності до свого народу, гордість за його унікальність і неповторність.

Питанням національно-патріотичного виховання дошкільників займалися дослідники: О. Вашак, Г. Головіна, Ю. Гринь, Л. Євтушина, Л. Задорожна-Княгицька, О. Канарова, В. Куриця, Г. Лемко, О. Лісовець, Н. Меркулова, В. Мірошніченко, Г. Мочульська, Н. Охріменко, Г. Розлуцька, А. Солонська, О. Стаєнко, С. Тесленко, А. Федорович, Т. Філімонова, Л. Шкребтієнко та інші.

Також національно-патріотичне виховання описувалося в таких програмах як, Базовий компонент дошкільної освіти, програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку, Україна – моя

Батьківщина: парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти підкреслюється, що важливим завданням є формування у дітей ціннісного ставлення до національної культури, мови, традицій, а також розвиток інтересу до національних символів і атрибутів. Це означає, що ознайомлення дітей із українським національним одягом як елементом культурної спадщини є складовою реалізації державних вимог.

Програма «Українське дошкілля» акцентує увагу на формуванні уявлень дітей про рідну країну, її народні традиції та звичаї. Вона підкреслює значення ігор, свят та розваг як засобів ознайомлення дошкільників із культурними надбаннями.

У програмі «Впевнений старт» підкреслюється значення ознайомлення дітей з культурними надбаннями українського народу та виховання поваги до них. Зокрема, пропонується формувати уявлення про народне мистецтво, традиції, звичаї, символіку, що включає і знання про український одяг.

Програма «Україна – моя Батьківщина» безпосередньо спрямована на виховання у дітей почуття патріотизму, любові до України, шанобливого ставлення до традицій та обрядів. У ній наголошується на ознайомленні дітей з українським фольклором, символами, святами, а також елементами народного побуту, серед яких – національний одяг.

Ознайомлення дітей з українським національним одягом розглядається в працях: Н. Васюта, Ю. Касьян, О. Вашак, М. Дубровська, А. Зозуля, Ю. Руденко та інших.

Так як у період старшого дошкільного віку у дітей формується уявлення про навколишній світ та ставлення до культурних традицій, важливо активно впроваджувати інформацію через ігри, тому що саме гра є провідною діяльністю у розвитку дитини дошкільного віку.

Питання гри, як провідної діяльності дитини дошкільного віку можна знайти у дослідженнях Л. Азарова, І. Деснова, Т. Завязун, М. Замелюк, К. Крутій, Н. Франчук та інших.

Таким чином, обрана тема кваліфікаційної роботи, спрямована на розробку методів і прийомів формування у старших дошкільників уявлень про український національний одяг під час ігрової діяльності, є актуальною та важливою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: дослідження проводилось в межах наукової теми кафедри дошкільної педагогіки «Наукові засади забезпечення сталого розвитку професійної діяльності майбутніх педагогів» (№ 0124U000212), яка включена до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему роботи з формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг під час ігрової діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити значення понять «національно-патріотичне виховання», «народознавство», «патріотизм», «український національний одяг», «ігрова діяльність».

2. Визначити критерії і показники, а також схарактеризувати рівні сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг.

3. Розробити методику діагностики рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг.

4. Розробити та експериментально перевірити доцільність системи роботи з формування уявлень про український національний одяг під час ігрової діяльності.

Об'єкт дослідження: національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг під час ігрової діяльності.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, експериментальні.

Теоретичні: порівняння, класифікація, аналіз і синтез, індукція та дидукція. Застосування цих методів направлене на аналіз психолого-педагогічної літератури задля визначення понять «національно-патріотичне виховання», «народознавство», «патріотизм», «український національний одяг», «ігрова діяльність» та розкриття теоретичної частини проблеми.

Емпіричні: опитувальник «Український народний одяг» (за адаптованою методикою понятійного словника за Л. Шкрєбтієнко; діагностувальні дидактичні вправи: «Знайди український національний одяг», «Назви елементи українського національного одягу», «Впізнай український національний одяг», «Впізнай на зображенні», «Знайди зайве» (за адаптованою методикою Л. Фатіхової); діагностувальна дидактична гра «Одягни українку та українця»; бесіда «Моя Батьківщина і її традиції»; спостереження «Як я бачу український національний одяг»; сюжетний малюнок «Національний одяг – дзеркало культури» (за адаптованою методикою Л. Шкрєбтієнко). Ці методи спрямовані на визначення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг. Математичний метод, що направлений на оброблення та узагальнення експериментальних даних.

Експериментальні: педагогічний експеримент: констатувальний, формувальний, контрольний, що застосовано з метою перевірки системи роботи з формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг.

Дослідно-експериментальна база: Одеський заклад дошкільної освіти «ясла-садок» № 224 є дослідно-експериментальною базою під час

проведення педагогічного експерименту. У дослідженні брали участь 52 дитини старшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження: Матеріали проведеного дослідження можуть бути доцільні у освітніх процесах закладів як дошкільної освіти, так і післядипломної освіти.

Апробація результатів дослідження: основні результати дослідження опубліковано у фаховому педагогічному журналі категорії Б «Інноваційна педагогіка» № 83 (Одеса, 2025), у збірнику статей «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика» (Одеса, 2025), обговорювалися на засіданнях кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Результати проведеного дослідження і виклад основної інформації магістерської роботи опубліковано у двох публікаціях (у співавторстві).

Структура магістерської роботи: Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (79 найменувань) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи 95 сторінок, з них основного тексту – 78 сторінок. В роботі розміщено 4 таблиці та 4 додатки. Додатки викладено на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Проблема національно-патріотичного виховання старших дошкільників у психолого-педагогічних дослідженнях

Для кожної країни важливо берегти і захищати свій «культурний код», бо саме через свої традиції та звичаї вона може показати свою ідентичність та неповторність. Так і для України, на сьогоднішній день, важливо захистити свою історію та культурну спадщину. Вже три роки ворог намагається знищити країну не тільки бомбами та ракетами, а й зламати її духовно, спалюючи та розграбовуючи спадок наших предків та переписуючи історію нашого народу.

Усвідомлюючи це важливо продовжувати передавати культурні традиції наступному поколінню, бо саме діти є нашим майбутнім. Тому одним з важливих напрямків роботи з дітьми є їх національно-патріотичне виховання.

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку досліджували наступні науковці: А. Богущ, К. Булига, Г. Головіна, Л. Задорожна-Княгицька, Т. Журавко, А. Зозуля, О. Лісовець, Н. Лисенко, Н. Миськова, А. Солонська, М. Чернявська, М. Ярославцева та інші.

Поняття «національно-патріотичне виховання» можна трактувати по-різному. Так С. Косянчук та Н. Бондаренко визначають його як поступову виховну діяльність, яка формує у дітей національну самосвідомість та патріотизм [9, с. 7].

Т. Журавко описала це поняття як послідовний процес, що спрямовує дітей та дорослих на спільну діяльність і де враховуються інтереси дитини та підтримується її активність [22, с. 518].

З іншого боку О. Лісовець визначила поняття «національно-патріотичного виховання дітей та молоді», де держава, сім'я, громадянські організації, освітні заклади спільно працюють задля формування у молодого покоління любові до своєї Батьківщини, патріотичної свідомості, турбуватися про інтереси своєї країни та готовності виконувати громадянські та конституційні обов'язки [35, с. 9].

С. Матвієнко підтримує думки вчених, що національно-патріотичне виховання це цілеспрямований процес, що сприяє формуванню в особистості усвідомлення своєї належності до історії, культури і традицій рідного краю та народу, виховує любов до Батьківщини, щире турботу про її долю та майбутнє [38, с. 19].

У свою чергу А. Микитишина висвітлила свою версію тлумачення поняття «національно-патріотичне виховання», а саме те, що національно-патріотичне виховання перш за все передбачає формування в особистості дитини внутрішньої потреби активно впливати на власне життя та брати участь у розвитку держави, а також уміння розпізнавати, оцінювати й аналізувати вчинки, риси характеру та суспільно-політичні події крізь призму патріотизму та національних цінностей [44, с. 16-17].

С. Тесленко у своїй дисертації описала що національно-патріотичне виховання перш за все орієнтоване на формування духовно-моральних та культурно-історичних цінностей, які відображають особливості становлення і розвитку українського суспільства й держави, національної свідомості, способу життя, світогляду та історичної долі українського народу [64, с. 34].

Таким чином, проаналізувавши тлумачення «національно-патріотичного виховання» у роботах вище зазначених дослідників, більш розкритим та обґрунтованим є тлумачення О. Лісовець про «національно-

патріотичне виховання дітей та молоді», у якому держава, сім'я, громадянські організації, освітні заклади спільно працюють задля формування у молодого покоління любові до Батьківщини, патріотичної свідомості, турбуватися про інтереси своєї країни та готовності виконувати свої громадянські та конституційні обов'язки [35, с. 9].

За Н. Меркуловою, національно-патріотичне виховання має три основні напрямки: краєзнавчо-патріотичний; героїко-патріотичний; морально-патріотичний [39, с. 81].

Говорячи про національно-патріотичне виховання, слід також приділити особливу увагу поняттю «патріотизм».

Патріотизм є одним з основних моральних та громадянських якостей особистості, формування якої бере свій початок у дошкільному віці. На етапі дошкільного розвитку у дитини закладаються перші уявлення про себе як частину родини, суспільства та народу. Патріотизм можна розглядати не тільки як почуття любові та поваги до рідної землі, але і як складну систему, що уособлює у собі моральну, емоційну і пізнавальну сфери особистості. Тому у зв'язку з цим важливим є розглянути основні підходи до тлумачення терміну «патріотизм».

Q. Liu та X. Hong у своїй науковій роботі висвітлили свою думку стосовно патріотизму, а саме, що у будь-якій країні роль дітей дошкільного віку у становленні нації має виключне значення. Підростаюче покоління забезпечує безперервність розвитку та поступовість змін у суспільстві. Дошкільники – це не тільки майбутні громадяни, але й творці майбутнього своєї держави. З ранніх років їм закладаються основні цінності, що формують особистість: відношення до сім'ї та рідного дому, рідної землі, до людей навколо, до своєї громади та особистому місцю у ній. Серед цих орієнтирів особливо важливим є відношення до Батьківщини, адже саме вона сприяє формуванню у дітей почуття приналежності та любові до своєї країни. Протягом усієї історії зв'язок патріотизму з вихованням

громадянських якостей мала велике значення. Тому майже кожна програма дошкільної освіти містить у собі патріотичний компонент як невід'ємну частину спільної освітньої основи. Що історичні, що сучасні дослідники акцентують увагу на важливості цього напрямлення у вихованні. У багатьох державах підкреслюється, що формування патріотичних почуттів має бути фундаментом освіти, починаючи з раннього дитинства [78, с. 2].

Тему патріотизму у своїх працях висвітлювали такі науковці як: Т. Журавко, В. Кривда, В. Куриця, О. Лісовець, Н. Миськова, Н. Охріменко, Л. Підлужна, Г. Розлуцька, В. Сєрокурова, О. Стаєнна, С. Тесленко, Т. Філімонова та інші.

Поняття «патріотизм» кожен науковець у власних працях тлумачить по своєму.

Так В. Бусел у Великому тлумачному словнику сучасної української мови описує поняття «патріотизм», як любов людини до свого народу та своєї Батьківщини [12, с. 894].

С. Тесленко висвітлила думку стосовно трактування поняття «патріотизм», а саме те, що це – є одним з найглибоких почуттів у людини. Воно розуміється як любов та відданість до свого народу та Батьківщини, відчуття гордості за її минуле та теперішнє та бажання та готовність до її захисту. [64, с. 24].

О. Лісовець у своїй роботі описала патріотизм як духовно-моральний принцип у житті людини, що проявляється у її відповідальному ставленні до рідної землі, Батьківщини, свого народу, готовність працювати за для благополуччя рідного краю, збагачувати її фінансово, працювати на розвиток культури та науки та захищати інтереси своєї держави [35, с. 13].

За термінологічним словником основних понять з педагогіки та інформаційно-комунікаційних технологій поняття «патріотизм» трактується таким чином: патріотизм – почуття любові до рідного краю, повага до свого народу та готовність до пожертви заради них [62, с. 58].

В. Сєрокурова поняття «патріотизм» трактує як моральний та суспільний принцип діяльного ставлення до свого народу, що відображає народну гордість і любов до своєї Батьківщини, громадянську відповідальність за її майбутнє, а також готовність особистості підпорядковувати власні інтереси загальнонаціональним інтересам і здатність служити Батьківщині та захищати її від ворогів [44, с. 28].

Таким чином, проаналізувавши всі варіації тлумачення поняття «патріотизм», можна узагальнити їх у одне розширене поняття, а саме, що патріотизм є багатогранним суспільно-моральним і духовним явищем, яке охоплює велику любов і відданість особистості своїй Батьківщині, народу та державі. Це почуття-цінність, що визначає ставлення людини не лише до рідної країни, а й до самої себе як частини національної спільноти. Патріотизм передбачає прагнення діяти в інтересах держави, готовності до самопожертви заради її добробуту та безпеки, громадянську відповідальність за її сьогодення та майбутнє. Як соціокультурне і духовно-мобілізаційне явище, патріотизм також включає захист національних інтересів, дотримання правових засад, утвердження соціальної справедливості та реалізацію демократичних прав і свобод. Він формується через усвідомлення національної гордості, духовного спадку й готовність особистості підпорядковувати власні інтереси загальнонаціональним цілям.

С. Тесленко виділила особливості патріотизму українців, а саме: гуманна спрямованість до української патріотичної ідеї; прояв поваги до культури інших народів; прихильність до демократичних поглядів; схильність до самопожертви заради інтересів держави; повага до старшого покоління; співпереживання до болю свого народу; повагу до культурних норм предків; спільна праця на благо суспільства; бережливе ставлення до природи рідного краю [63, с. 29-30].

В. Кривда вважає, що почуття патріотизму є однією з важливих цінностей, яку треба сформувати у дитини дошкільного віку [31, с. 51].

Т. Журавко зазначала, що, якщо брати до уваги період старшого дошкільного віку, то саме цей вік є вирішальним у розвитку дитини, адже саме тоді формується її характер, закладаються перші елементи свідомості та самосвідомості. Саме з цієї причини даний вік має особливе значення для виховання в дітей почуття належності до свого народу та становлення основ національної самосвідомості [22, с. 514].

М. Давидова стверджує, що почуття патріотизму у дітей зароджується завдяки її оточенню, яке вона бачить та, у якому знаходиться щодня (сім'я, рідне місто, село). Найважливішим у цьому оточенні є приклад дорослого, бо дитина спершу звертають увагу емоційно-позитивне ставлення, перш ніж засвоюють знання [18, с. 70].

Т. Журавко вважає, що для виховання у дитини почуття патріотизму важливо дотримуватися наступних принципів:

- Принцип культуровідповідності, тобто виховання повинно базуватися на вже створеній людством культурі та допомагати дитині переймати моральні та етичні цінності, набуті поколіннями;
- Принцип природовідповідності, що спирається на врахування індивідуальних та вікових особливостей дитини дошкільного віку;
- Принцип гуманізму, у якому дитина займає найвищу сходинку, для формування її якостей, здібностей та життєвих сил створюються найкращі умови, де дотримуються її права на свободу, розвиток здібностей і виявлення індивідуальності;
- Принцип етнізації виховного процесу базується на введенні у виховання національного змісту, що спрямовано на розвиток самосвідомості громадянина;
- Принцип інтегрованості характеризується об'єднанням сім'ї, закладу освіти та суспільства;
- Принцип демократизму характеризується тим, що під час проведення освітнього процесу учасники виступають рівноправними

партнерами у бесіді, поважають думку один одного та визнають, що їх точки зору можуть відрізнятися;

- Принцип безперервності виховання, як передбачає дотримання цілісності і наступності у вихованні так, щоб це процес продовжувався упродовж усього життя людини [22, с.513-514].

О. Стаєнна виокремила три етапи роботи з патріотичного виховання:

- Перший етап направлений на формування у дітей дошкільного віку знань та уявлень про оригінальність традицій рідної землі, які є основоположною складовою патріотичного виховання;

- Другий етап – це закріплення та утвердження у дошкільників пережитих позитивних вражень, що з'явилися під час ознайомлення з різними аспектами етнічної культури та формування базових патріотичних почуттів;

- Третій етап спрямований на безпосереднє використання вихованцями отриманих знань у самостійній та спеціально-організованої діяльності [60, с. 3].

Національне виховання також складається з низки етапів:

- Розуміння дітьми норм і правил, що були створені суспільством;
- Формування відношення у дітей до створених норм, правил, метою якого є не тільки їх розуміння, осмислення та безпосереднє виховання;

- Формування переконань та поглядів, які є процесом сприйняття та осмислення та привласнення соціальних норм на особисте надбання та готовність до дій;

- Формування загальної спрямованості особистості [24, с. 5].

На думку Н. Бондаренка та В. Косянчука головною метою національно-патріотичного виховання є формування в українців почуття власної національної приналежності та само ідентифікації як гідної та самодостатньої європейської нації. Важливим є виховання любові до Батьківщини, української мови, культури, історії та традицій. Це також процес

забезпечення та передання цінностей, які є основою духовного розвитку суспільства. Виховання має сприяти становленню свідомого громадянина-патріота України, здатного віддано захищати незалежність своєї держави, брати участь у її розбудові як єдиної, суверенної, демократичної та правової країни, забезпечувати її національну безпеку. Важливо, щоб кожен знаючи свої права та обов'язки, умів цивілізовано їх відстоювати та вносив внесок у збереження єдності народу громадянського миру та миру суспільства [9, с. 9].

Основним завданням закладів освіти у здійсненні національно-патріотичного виховання є організація освітньо-виховного процесу таким чином, щоб він проходив у україномовному середовищі, спирався на приклади видатних педагогів та захисників України, був направленим на активну патріотичну діяльність, а також ґрунтувався на повазі до державності та національної культури. В умовах забезпечення принципу наступності, національно-патріотичне виховання має відбуватися системно, з урахуванням вікових та пізнавальних особливостей як старших дошкільників, та і молодших школярів [38, с. 19].

О. Лісовець описала принципи національно-патріотичного виховання. Перші, що спираються на загально педагогічні принципи виховання, а саме:

- гуманізм;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей;
- дитиноцентризм;
- культуровідповідність;
- природовідповідність [36, с. 9].

Другі – це власні принципи національно-патріотичного виховання, що розкривають його особливість:

- Принцип національної спрямованості. Представляє формування у дітей національної самосвідомості, виховання любові до України, її народу та

поваги до її культури; також шанобливе ставлення до особливостей культури інших народів, що проживають на території України;

- Принцип самоактивності та саморегуляції. Його метою є розвиток у дитини дошкільного віку активної життєвої позиції, вміння критично мислити, самостійно приймати рішення та нести відповідальність за них, оцінювати власні вчинки;

- Принцип полікультурності. Полягає у поєднанні української національної культури із загальноєвропейським та світовим культурним простором;

- Принцип соціальної відповідності. Вимагає узгодження змісту, методів та форм виховної роботи з конкретними соціальними умовами, у яких живе дитина. Його метою є виховати у молоді готовність захищати свою країну та самостійно вирішувати власні життєві проблеми;

- Принцип історичної і соціальної пам'яті. Акцентує увагу на збереженні духовної, моральної та культурно-історичної спадщини українського народу. Він сприяє передачі молодому поколінню знань про історичне минуле, героїчні події видатних особистостей, формуючи на їх основі повагу до своїх предків і національної історії;

- Принцип міжпоколінної наступності. Орієнтований на збереження прикладів української культури, етнічної культури народів для нащадків, що проживають на території України [36, с. 9-10].

Формування ефективного національно-патріотичного виховання здійснюється на таких умовах:

- за умовами професійної діяльності педагога;
- за умови специфічних особливостей національно-культурних традицій, що мають вплив на людину;
- за умови психологічних та вікових особливостей [31, с. 51].

О. Лісовець визначила основні завдання, які має виконати педагог проводячи роботу з формування національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку:

- збудувати у дитини позитивне ставлення на образ Батьківщини та рідного дому;
- розвивати у дитини уявлення про значення людини та яку роль вона відіграє у суспільстві, а також про важливість дотримання правил чесної та справедливої поведінки у соціальному середовищі;
- прищеплювати ціннісне ставлення до української культури, її мови, історії, а також традицій та звичаїв;
- виховувати у дитини шанобливе ставлення до усіх членів своєї родини і бажання турбуватися про них;
- виховувати повагу до інших етнічних культур, до своїх сусідів, батьків, однолітків і, взагалі, повагу до всіх людей навколо;
- сприяти почуттю власної гідності як представника свого народу;
- навчати правила культурної поведінки у повсякденному житті [35, с. 23].

Також О. Лісовець виокремила основні напрями з національно-патріотичного виховання:

- красзнавчий напрям;
- напрям з формування у дитини уявлень про найближчих їй людей (сім'я, рід, родина);
- напрям з збагачення знань про людство;
- напрям з ознайомлення з подіями та явищами, що відбуваються у суспільстві;
- напрям з ознайомлення з культурою рідного народу, його фольклором, традиціями та звичаями;
- напрям з ознайомлення з державними символами та історією самої держави [35, с. 27].

Дані напрями успішно реалізуються у таких видах діяльності як:

- розгляд ілюстративного матеріалу, що показує любов і ставлення людей до своєї країни;
- проведення цільових прогулянок чи екскурсій вулицями рідного міста або села, під час яких діти ознайомлюються з навколишнім середовищем та його особливостями;
- бесіди, у яких обговорюються правила безпечної поведінки у місті;
- спільна праця, яка проводиться на території закладу дошкільної освіти;
- бесіди та складання розповідей про професії батьків;
- читання художніх творів, що розповідають про Батьківщину та рідний край, адже це сприяє розвитку естетичного сприйняття, роздумів і почуттів;
- спільна участь батьків та вихователів у суспільно значущих заходах, що проводяться у місті чи селі;
- організація проектів, результатом яких стають дитячі журнали або книжечки про рідний край [35, с. 29].

S. Suraji, A. Ahmad, M. Awang та ін. зазначають, що ознайомлення дітей з історією включає у собі ряд значимих подій у світі, які відбулися на наших очах, що затрудняє для педагогів ефективну передачу матеріалу. Тому для того, щоб вирішити цю проблему, у процесі викладання та вивчення історії можна використати різні учбові посібники та методи. Один з них це – модуль «цікаве навчання», при якому діти вчаться отримувати задоволення, відмічаючи важливі історичні аспекти [78, с. 151].

«Цікаве навчання» має на меті ефективно розвинути почуття патріотизму у дітей дошкільного віку. Цей модуль включає в себе неформальне навчання, соціальну взаємодію з друзями, дослідницьку роботу,

пошук скарбів та різні види діяльності дітей. При цьому патріотизм пов'язан зі знанням та любов'ю до своєї країни [78, с. 151]

М. Чернявська вважає, що перші кроки у розвитку національно-патріотичного виховання дитина робить завдяки родині, тому що саме родина має тісний вплив на дитину через тісні та довірливі відносини. Тому родині важливо проводити з дитиною бесіди про традиції та звичаї українського народу, про те як наші предки святкували у минулому та демонструвати на власному прикладі свою відданість та любов до Батьківщини [71, с. 231].

Отже, національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку являє собою складний та багатогранний процес, що базується на культурних традиціях, історичної пам'яті та духовних цінностей українського народу. Дослідники підкреслюють, що саме у дошкільному віці закладаються перші уявлення про любов до Батьківщини, родини та рідного краю. Важливу роль у цьому процесі відіграють сім'я, закладу освіти та суспільство, які спільно формують у дітей почуття національної свідомості, патріотизму, поваги до культурної спадщини та готовності діти на благо держави.

1.2. Формування уявлень про український національний одяг у старших дошкільників як одне із завдань народознавства

Народознавство є рушійною силою у процесі виховання дітей дошкільного віку, адже саме ця наука знайомить нас з традиціями нашого народу, його культурою та звичаями.

У сучасній науковій літературі поняття «народознавство» розглядається як інтегрована галузь знань, що охоплює духовну і матеріальну культуру українського народу, його традиції, звичаї, обряди та мистецькі надбання.

Темою народознавства займалися такі дослідники як: А. Богуш, В. Добровольська, О. Вашак, О. Лісовець, Н. Лисенко, Г. Лемко, В. Мірошніченко, Л. Підлужна, О. Стаєнна та ін.

Г. Лемко визначає, що народознавство можна розглядати як своєрідний літопис життя народу, його традицій та звичаїв, оберегів та духовних надбань. Протягом століть український народ виробляв особливі цінності, що стали невід'ємною частиною його ідентичності й вплинула на становлення сучасної культури та побуту. Ознайомлення з історико-культурною спадщиною предків має велике значення не лише для утвердження національної гідності, а й для творчого використання надбань минулого у вихованні сучасних поколінь. Формування українського світогляду в дітей та молоді повинно відбуватися шляхом їх залучення до вивчення і засвоєння традицій національної культури [34, с. 296].

В. Мірошніченко та В. Добровольська вважають, що народознавство – це цілісна система знань про певний народ, його побут і працю, національний характер та світогляд, родовід і культурно-історичний досвід, особливості життя та виховання, а також рідний край. Предметом народознавчих досліджень є явища матеріальної та духовної культури, серед яких визначаються звичаї, традиції, обряди, а також індивідуальне ставлення людини до цих культурних проявів [41, с. 254].

А. Федорович зазначав, що народознавство дає змогу дітям краще пізнати світ навколо себе і своє середовище, усвідомити себе частиною українського народу, осягнути його історію та культурні традиції, можливість розпізнавати особливості народних ремесел, іграшок, пісень, танців, збагатити своє мовлення барвистою українською мовою, поповнити словниковий запас, а також допоможе діяти на розвиток сприймання, пам'яті, уваги, мислення, уяви та формуванню важливих розумових операцій [69, с. 105].

I. Терешко вважає українське народознавство синонімом українознавства та характеризує його як систему знань про Україну як унікальне явище історичної, державної, національної та духовної єдності [48, с. 5].

Таким чином народознавство можна розглядати як цілісну систему знань про народ, його історію, побут, культуру та духовні надбання. Воно виступає своєрідним літописом життя українців, у якому відображені традиції, звичаї, ремесла, мистецтво та світогляд. Народознавство сприяє формуванню національної свідомості, виховання поваги до історико-культурної спадщини та забезпечує зв'язок поколінь. Його зміст охоплює як матеріальні, та і духовні цінності, що допомагають дитині усвідомити свою належність до українського народу, збагатити мовлення, розвинути мислення та уяву. Таким чином, народознавство є важливим засобом виховання та пізнання, який поєднує історичний досвід, культурні традиції та національну ідентичність.

Народознавство є ключем до розуміння національного духу, усвідомлення унікальності та самобутності українського народу, його неповторних рис у загальній картині світової цивілізації. особливості природно-географічного становища, традиційного устрою господарства на певній території, своєрідність історичної долі формують особливу соціо-культурну атмосферу та духовне середовище, що стимулює подальший творчий розвиток людини. Народознавство допомагає знайти відповіді на питання: що може зробити особистість у конкретних умовах, у яких сферах її діяльності буде найбільш успішною та результативною, які існують ресурси та передумови для цього, а також як зберегти та примножити потужний внутрішній потенціал народного самовираження та самовідтворення, що передається від покоління до покоління [60, с. 3].

В. Мірошніченко зазначає, що у роботі з дітьми старшого дошкільного віку вихователям рекомендується використовувати у своїй роботі методи, що

включають у собі елементи народної творчості: вишивка, розпис писанок, гончарне мистецтво, різьба по дереву. Протягом багатьох століть основними засобами народної педагогіки залишалися обряди, звичаї та традиції, що сприяє упорядкованості життя, формуванню внутрішньої рівноваги і відповідного настрою дитини на різних етапах її віку та соціального розвитку [41, с. 254-255].

Так одним із відгалужень народознавства є вчення про національний одяг, який є одним із скарбів нашого народу, символізує нашу етнічну своєрідність і неповторність та відображає історію нашого народу, регіональні особливості та зв'язок поколінь.

Поняття «український національний одяг» кожен дослідник у педагогічній або культурологічній літературі трактує по-різному:

Л. Березовська описує український національний одяг як, відображення внутрішнього світу та характеру українського народу, що виявляється через орнаменти, декоративні елементи, поєднання барв і художнє оздоблення. Окрім естетичної функції, народний одяг наділявся сакральним змістом: вважалося, що він оберігає людину від злих сил, зурочення та несприятливих впливів навколишнього середовища [4, с. 9].

У Енциклопедії українського народознавства національний одяг розглядається з іншої сторони, а саме, що це являє собою шматочок української душі, що дивує цілий світ своєю неповторною мальовничістю та багатограним застосуванням різних матеріалів [67, с. 425].

На думку А. Зозулі український національний одяг є символом характеру та внутрішнього світу українського народу, що проявляється у її художніх елементах та візерунках. Народний костюм відображає широкий спектр світоглядних представлень, цінностей і духовних традицій українців. Крім того, у ньому закладається прагнення людини до краси, її естетичні смаки і художнє сприймання, що робить український національний одяг важливою складовою мистецтва [26, с. 99].

Таким чином поняття «народознавство» можна узагальнити як науку, що вивчає духовну і матеріальну культуру народу, його світогляд, традиції, звичаї та художні прояви. У контексті українського народу воно охоплює розуміння внутрішнього світу людини через символіку національного одягу, орнаменти, декоративні елементи та кольорову гаму. Народознавство розглядає костюм не лише як естетичне явище, а й як носій сакрального змісту, оберег від негативних впливів та відображення духовних цінностей. Через нього простежується прагнення до краси, творче бачення та багатогранність культури, що робить його важливою складовою мистецького і культурного надбання нації.

Ознайомлення старших дошкільників з українським національним одягом допомагає кращому розвитку їх національної свідомості, патріотизму, любові до своєї Батьківщини та естетичному смаку. Дітей вчать розрізняти традиційні елементи одягу, розуміти їх значення та символи, також поважати та продовжувати передавати культурну спадщину свого народу. Це все дає дітям зрозуміти свою приналежність до українського народу та відчувати любов, повагу та гордість до своєї нації.

А. Зозуля зазначила, що кожен народ зберігає свої звичаї, мову, традиції та особливості свого національного одягу. Ці традиції накопичувалися упродовж багатьох століть. І щоб ознайомити дітей з культурою та народними традиціями, а також історією народу, важливо знайомити їх з неповторністю українського краю. А особливою різновидністю українського народного мистецтва є національне вбрання [26, с. 99].

Український національний костюм зберігає у собі багато символів і є важливим засобом передачі традицій наступним поколінням.

Український національний одяг, як і будь-який одяг, поділяється на жіночий та чоловічий.

Так жіночій національний одяг складається з: вишиванка – сорочка прикрашена вишивкою; плахта – широке полотно, що обв’язується навколо талії; кептарик – верхній одяг, хутряна безрукавка; запаска – фартух, що одягається поверх плаhti; хустка – головний убір заміжніх жінок; намисто – нашійна прикраса; чобітки – вид українського народного взуття; віночок – головний убір з квітів та ін.

Чоловічій національний одяг складається з: сорочка-вишиванка; шаровари – широкі штани; кожух – хутряний верхній одяг; пояс – тканий або шкіряний ремінь; чоботи – шкіряне взуття; шапка – головний убір та ін.

На думку А. Богуш головним місцем ознайомлення дитини з народознавством у закладі дошкільної освіти є ознайомлення з вишиванкою [6, с. 18].

Поняття «вишиванка» А. Богуш описує як традиційний вид декоративно-ужиткового мистецтва, у якому орнаменти та зображення створюються у вручну або за допомогою спеціальної техніки на різних тканинах, шкірі та інших матеріалах. Для цього використані льняні, шовкові, вовняні нитки, а також декоративні елементи, такі як бісер, перли та дорогоцінне каміння [6, с. 18].

Л. Березовська вважає, що українська вишивка відрізняється неповторним колоритом та самобутністю. Проводячи заняття з народознавства, а також відвідуючи виставки та музеї, дітям дошкільного віку важливо показати красу та величність національного костюму, виховувати в них почуття прекрасного, повагу до свого народу та його історії. Отримані знання необхідно закріпити у практичній діяльності. Це можна реалізувати на заняттях образотворчого мистецтва (малювання, аплікація, ліплення), де діти самостійно прикрашають елементи одягу, вирізані з паперу, використовуючи різноманітні орнаменти (геометричні, рослинні), кольорові поєднання, враховуючи особливості різних регіонів [4, с. 10].

Окрім цього, важливо враховувати індивідуальні інтереси й здібності кожної дитини. Комуś ближче малювання орнаментів, комуś ліплення чи аплікація, а інші з задоволенням спробують себе у співі народних пісень або вивченні традиційних танців. Таким чином, формування уявлень про національний одяг стає не лише елементом пізнання, а й способом розвитку творчості, комунікативних навичок та емоційної чутливості дошкільників.

О. Стаєнна вважає, що розпочинати роботу з залучення дошкільнят до народознавства слід з ознайомлення їх із найближчим оточенням, тобто з елементами етнокультури, які діти можуть бачити в будинку (наприклад, вишиті рушники, сорочки, ткані килимки, іграшки тощо). Подібні предмети можна використовувати при оформленні групи у закладі дошкільної освіти [60, с. 3].

Знайомство дітей старшого дошкільного віку не повинно обмежуватися лише теоретичними знаннями. Важливо, щоб діти мали можливість безпосередньо доторкнутися до елементів народного костюму, роздивитися візерунки, потримати у руках вишиванку чи пояс, почути розповіді про їхнє значення від вихователя або навіть майстрів народного мистецтва. Такий практичний досвід створює у дітей глибший емоційний зв'язок із культурою свого народу, викликає гордість і захоплення її багатством та красою.

Як зазначає Л. Підлужна заклад дошкільної освіти є тим місцем, де у дитини поступово формується поважне ставлення до державної символіки та національних цінностей. Виховання любові до Батьківщини, свого народу та рідної землі стає основою становлення почуття патріотизму. Кожен українець має володіти рідною мовою, адже саме він відкриває глибше розуміння культури та духовної спадщини свого народу [50, с. 64].

Як зазначає О. Стаєнна, для того щоб діти з великим інтересом сприймали матеріали щодо народознавства та краще їх засвоювали, педагогам рекомендується поєднувати розповідь із практичною діяльністю вихованців. Важливо залучати малюків до участі у народних святах,

театралізованих постановках, творчих заняттях з праці та образотворчого мистецтва, а також організовувати екскурсії до майстерень народних умільців. Значне місце в освітньому займають народні ігри та іграшки, через які дитина відкриває для себе духовний світ нації та багатство її культури [60, с. 3].

На думку А. Федоровича проводячи народознавчу роботу з дітьми дошкільного віку, вихователям необхідно:

- розвивати мислення, навчати дітей узагальнювати, групувати предмети, створювати серії за певними ознаками, здійснювати лічбу та співставлення як реальних об'єктів, так і їхніх зображень, у тому числі народознавчого змісту; формувати навички аналізу, порівняння та висновків;
- здійснювати об'єктивне оцінювання результатів пізнавальної діяльності, приділяючи особливу увагу формуванню таких її складових, як самоконтроль, самооцінка та творче мислення;
- активізувати пізнавальну діяльність дітей, пропонувати завдання різної складності, у тому числі пошукового характеру, формувати стійкий інтерес до історії, традицій та унікальності рідного краю, пробуджувати бажання глибше його вивчати;
- організовувати умови для дослідницької та експериментальної діяльності, заохочувати самостійні практичні дії, відповідати на численні дитячі запитання, підтримуючи прагнення пізнавати етнокультурне середовище, національні звичаї та традиції [69, с. 104].

1.3. Використання ігрової діяльності як засобу формування уявлень про український національний одяг у старших дошкільників

Ігрова діяльність є провідним видом діяльності дошкільного віку. Саме через гру дитина пізнає навколишній світ, засвоює соціальний досвід, розвиває уявлення, мислення, мовлення та емоційно-ціннісну сферу.

За словами Т. Завязуна у грі, а не в інших видах діяльності, у дітей з'являється найбільша можливість виявляти самостійність, за власним бажанням вступати у спілкування з однолітками, розвивати та закріплювати отримані знання та навички. Для дошкільника гра є основним способом пізнання навколишнього світу. У процесі гри дитина знайомиться з кольором, формою та властивостями предметів, вчиться розуміти кількісні відносини, отримує перші уявлення про рослини та тварин. Через гру він поступово входить у світ дорослих, освоює духовні цінності та засвоює соціальний досвід, накопичений попередніми поколіннями [23, с. 94].

На думку Л. Азарової та Н. Франчук гра – це особливий вид творчої активності людини, під час якої в умовній, уявній формі відтворюються способи взаємодії з предметами, моделюються стосунки між людьми, відображаються норми суспільного життя та культурні цінності, що є результатом історичного розвитку людства. Сам термін «гра» виступає узагальнюючим поняттям і охоплює більш вузьке значення – «ігрова діяльність» [1, с. 9].

Таким чином гра для дитини дошкільного віку є провідним видом діяльності, адже саме в ній створюються найбільш сприятливі умови для прояву самостійності, вільного спілкування з однолітками, закріплення вже набутих знань та набуття нових умінь. У процесі гри малюк активно пізнає навколишній світ; знайомитися з кольорами, формами та властивостями предметів, опановує елементарні кількісні уявлення, дізнається про особливості рослин і тварин. Разом з тим, гра виступає своєрідним «містком» у світ дорослих, оскільки допомагає дитині поступово засвоювати духовні й культурні цінності, а також соціальний досвід, нагромаджений попередніми поколіннями.

У більш широкому значенні гра розглядається як унікальний вид творчої активності людини, що розгортається в умовній, уявній площині. Вона дозволяє відтворювати дії з предметами, моделювати взаємини між

людьми, відображати суспільні норми та культурні надбання, характерні для певного етапу історичного розвитку. Таким чином, поняття «гра» є родовим і узагальнює в собі більш вузьке визначення – «ігрова діяльність», яка має конкретні педагогічні, виховні та пізнавальні завдання

Гра може мати такі види як: дидактичні ігри, сюжетно-рольові, театралізовані, народні ігри, рухливі, будівельно-конструктивні, творчі та ін.

Розглядаючи ігрову діяльність у контексті формування у старших дошкільників уявлень про український національний одяг, можна використовувати дидактичні ігри, сюжетно-рольові та театралізовані ігри.

Говорячи про дидактичну гру, то вона має певну структуру, що відрізняє її від інших видів дитячої активності. До її основи входять елементи, які одночасно забезпечують навчальний та розважальний характер: навчальні та ігрові завдання, задум гри, дії учасників, правила, пізнавальний матеріал та кінцевий результат.

Як зазначає Л. Азарова та Н. Франчук дидактична гра частіше досліджується у наукових джерелах і спрямована головним чином на розвиток пізнавальних процесів – уваги, пам'яті, мислення та творчої уяви [1, с. 12].

За Т. Поніманською дидактичні ігри – це вид ігор, метою яких є сформувати у дитини інтерес до знань та бажання отримати нові, а також вдосконалювати його уміння та навички [51, с. 323].

Також можна сформулювати це поняття таким чином, дидактичні ігри – це спеціально організовані педагогом заняття в ігровій формі, де використовуються правила, ігрові дії та завдання. Їхнє основне призначення полягає в тому, щоб розвивати дитину, розширювати її уявлення про світ та закріплювати знання, набуті раніше.

Так, поняття дидактичні ігри можна сформулювати таким чином: дидактичні ігри – це особливий різновид ігор, що мають визначену структуру та поєднують у собі елементи навчання та розваги. Їх основу складають

завдання, ігровий задум, дії учасників, правила, пізнавальний матеріал і результат. Такі ігри створюються та організовуються педагогом з метою пробудження у дітей інтересу до знань, розвитку пізнавальних умінь і навичок, закріплення вже набутого досвіду та розширення уявлень про навколишній світ.

Т. Поніманська розкрила структуру дидактичної гри, а саме:

1. Дидактичні та ігрові завдання. Кожна дидактична гра має особливе навчальне призначення, що робить її відміною від інших видів ігор. Ці завдання визначаються програмою виховно-освітньої роботи і можуть бути різними. Наприклад, це може бути розвиток мови та комунікативних навичок дітей: формування правильної звуковимови, розвиток зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, уточнення знань про предмети живої та неживої природи та багато іншого. Наявність чітко сформульованого дидактичного завдання наголошує на спрямованості гри на пізнавальну активність дитини;

2. Правила гри. Правила у кожній дидактичній грі закладені змістом та задумом. Вони визначають характер ігрових дій, регулюють взаємовідносини учасників, спрямовують процес спілкування та поведінки дітей. Часто саме правила змушують дитину діяти не за першим імпульсом, а свідомо контролювати свої вчинки, що має важливе виховне значення;

3. Ігрові дії. Основою, де будується сюжет дидактичної гри, виступають ігрові дії. Через них діти реалізують задумане, втілюють ігровий задум. Без дій, підпорядкованих певним правилам, сама гра неможлива. Інтерес дитини зосереджений у процесі розгортання дій та правила навчання у формі гри стає більш привабливим та сприяє розвитку довільної уваги та готовності до подальшого засвоєння програмного матеріалу;

4. Результат гри. Фіналом будь-якої дидактичної гри стає її результат. Це може виявлятися у загадкових загадках, виконаних дорученнях, вдало виявлятися у загадкових загадках, виконаних дорученнях, вдало вирішених

завданнях або виявленої кмітливості. Для дитини такий результат сприймається як особисте досягнення та приносить емоційне задоволення від участі у грі. Для педагога важливим результатом є рівень засвоєння дітьми знань, успішність їх розумової активності, і навіть сформовані у процесі гармонійні відносини з іншими дітьми [51, с. 325-327].

Дидактичні ігри умовно поділяють на кілька груп залежно від того, який освітній виховний результат вони мають забезпечити:

1. За змістом навчального матеріалу:

- мовленнєві ігри – спрямовані на розвиток словника, звуковимови, формування зв'язного мовлення, уміння складати розповіді;
- математичні ігри – формують уявлення про кількість, число, форму, величину, орієнтування у просторі та часі;
- природничі ігри – допомагають дітям дізнаватися про рослинний і тваринний світ, пори року, явища природи;
- етнокультурні ігри – знайомлять дітей з традиціями, символами, народним мистецтвом і національним одягом.

2. За формою організації:

- настільно-друковані ігри (лото, доміно, картки) – добре розвивають увагу, пам'ять і мислення;
- словесні ігри (загадки, рими, «що змінилося?», «хто більше назве?») – розвивають мовлення та логіку;
- рухливі дидактичні ігри - поєднують пізнавальні завдання з фізичною активністю;
- сюжетно-рольові з дидактичним змістом – дозволяють дитині навчатися у процесі гри з ролями (наприклад, «магазин українського одягу»).

3. За способом проведення:

- індивідуальні – розраховані на роботу з однією дитиною, враховуючи її особисті потреби та темп розвитку;
- групові – організовується для невеликої підгрупи дітей;

- фронтальні – проводяться одночасно з усією групою.
4. За характером пізнавальної діяльності:
- ігри на впізнавання та класифікацію – діти вчать розрізняти та групувати предмети за ознаками;
 - ігри на розвиток пам'яті та уваги – спрямовані на тренування когнітивних функцій;
 - ігри-загадки, ігри-проблеми – активізують мислення, вчать робити висновки;
 - ігри на розвиток творчості – стимулюють фантазію та креативність.

Різноманітність дидактичних ігор дозволяє вихователю комплексно впливати на розвиток дитини: і пізнавальний, і мовленнєвий, і соціально-емоційний. Добре підібрані ігри допомагають формувати не тільки знання, а й важливі життєві компетентності – від самоконтролю до уміння співпрацювати з іншими.

Таким чином, дидактична гра є цілісною педагогічною системою, яка поєднує навчальну мету з ігровою формою, забезпечуючи гармонійний розвиток дошкільника. Дидактичні ігри мають широкий спектр можливостей, адже вони допомагають педагогові не лише ознайомлювати дітей з новими знаннями, а й закріплювати вже набуті. У процесів таких ігор у дошкільників формуються навички спілкування з ровесниками, уміння підпорядковувати власні дії встановленим правилам та контролювати свою поведінку. Водночас вони сприяють розвитку пам'яті, уваги, мислення, мовлення та інших пізнавальних здібностей. Важливо те, що дидактичні ігри дарують дітям позитивні емоції, створюють атмосферу зацікавленості й радості, завдяки чому навчання відбувається у природній та приємній для дитини формі. Різноманітність цих ігор надає вихователю можливість підбирати найдоцільніші варіанти з урахуванням вікових і особистісних особливостей

кожної дитини, що робить освітній процес більш ефективним та індивідуалізованим.

Ще одним видом гри, який доцільно використовувати при формуванні знань про український національний одяг є сюжетно-рольові ігри.

Саме поняття «сюжетно-рольова гра» може трактуватися різними варіантами, а саме:

За термінологічним словником основних понять з педагогіки та інформаційно-комунікаційних технологій рольова гра розглядається як навчальна діяльність, під час якої діти умовно відтворюють реальні життєві ситуації, виконуючи певні ролі [62, с. 79].

Сюжетно-рольова гра є особливим видом діяльності, у ході якої діти відтворюють явища навколишньої діяльності, діяльність дорослих та характер їхніх взаємин. Вміло спираючись на власні враження та уяву, дитина відтворює знайомі йому події та ситуації, висловлює особисте ставлення до них. У процесі гри об'єднуються образи, дії та мова, що стає фундаментом ігрової активності та основним способом відображення соціальної реальності, в якій формуються взаємини та виявляються культурні особливості суспільства.

Сюжетно-рольова гра виступає характерним для дошкільного віку способом освоєння соціального досвіду та своєрідною формою дитячої соціальної активності. Вона відіграє значну роль у становленні комунікативно-мовленнєвих навичок – як діалогічних і полілогічних, і монологічних. У процесі такої діяльності діти не тільки створюють умовні ігрові ситуації і беруть на себе певні ролі, а й відтворюють зразки поведінки дорослих, моделюючи різні види діяльності. Одночасно вони активізують мовні мотиви, наповнюють гру змістом у вигляді мовлення і вправляють у встановленні та розвитку міжособистісних відносин

Також, сюжетно-рольову гру можна визначити як образний вид дитячої діяльності, в основі якого лежить задуманий дітьми сюжет, реалізований через послідовність подій і розподіл ролей між учасниками.

Таким чином, сюжетно-рольова гра є особливим видом дитячої активності, в ході якої діти, спираючись на власні враження та уяву, відтворюють явища навколишньої дійсності, діяльність дорослих та характер їх взаємовідносин. Така гра має образний характер і розгортається відповідно до задуманого дітьми сюжету, що реалізується через послідовність подій та виконання певних ролей. У процесі цієї діяльності поєднуються образи, ігрові дії та мовлення, що стає основою ігрової активності та головним способом відображення соціальної реальності й культурних особливостей суспільства.

Для дошкільного віку сюжетно-рольова гра виступає важливим засобом засвоєння соціального досвіду та одночасно формою соціальної активності дітей. Вона сприяє розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок у діалогічній, полілогічній та монологічній формах. Беручи на себе ролі та створюючи умовні ігрові ситуації, діти наслідують дорослих, моделюють різні види діяльності, збагачують власний мовний досвід, а також вправляються у встановленні та розвитку міжособистісних взаємин.

Організація сюжетно-рольових ігор дозволяє вихователю вирішувати низку важливих завдань, а саме:

- поглиблювати та розширювати уявлення дітей про взаємини з дорослими й однолітками, а також про правила норм та поведінки;
- позитивно впливати на емоційний розвиток дошкільників;
- створювати умови для ефективної співпраці та спільної творчої діяльності дітей.

Як зазначає Т. Поніманська, до основних складових сюжетно-рольової гри належать:

- ролі, які діти беруть на себе під час ігрової діяльності;

- дії, за допомогою яких учасники реалізують ці ролі;
- умовне використання предметів, коли реальні об'єкти замінюються ігровими або символічними;
- реальні взаємини між дітьми, що проявляються у висловлюваннях, коментарях та репліках, які спрямовують і регулюють розвиток гри [51, с. 308].

У процесі розвитку сюжетно-рольової гри у дітей дошкільного віку можна виокремити чотири рівні. Перші два етапи зазвичай формуються у період від трьох до п'яти років, тоді як третій та четвертий проявляються переважно у старшому дошкільному віці (5-7 років).

Початковий рівень характеризується тим, що основний зміст гри становлять дії з предметами, спрямовані на іншого учасника (наприклад, годування). При цьому дитина ідентифікує себе не власним іменем, а назвою обраною ролі.

Другий рівень відзначається появою послідовності у діях та розширенням їхнього спектра. У грі чітко простежується логіка розвитку подій: похід до магазину, приготування їжі, сервірування столу, годування, миття посуду. Порушення цієї послідовності зазвичай викликає у дитини негативну реакцію, оскільки для неї важливо дотримання логічної структури.

На третьому рівні сюжет збагачується завдяки включенню нових рольових взаємодій. Діти починають відтворювати характерні дії та поведінкові моделі, пов'язані з обраними ролями. Так, «вихователь» може давати завдання «кухарю», що вказує на ускладнення структури гри та її наближення до реальних життєвих ситуацій.

Четвертий рівень передбачає моделювання у грі соціально значущих взаємин та правил поведінки. Наприклад, дитина у ролі може вимагати: «Не їж солодощі перед обідом, щоб не зник апетит» або «Помий руки перед їжею». На цьому етапі мовлення дошкільників пов'язане з рольовою

позицією, а сама гра набуває більшої змістовності й соціальної спрямованості.

Організація сюжетно-рольової гри передбачає дотримання ряду принципів. По-перше гра має розглядатися як творча діяльність, що не обмежується жорсткими правилами чи прямими вказівками з боку дорослого. По-друге, важливо забезпечити активну участь кожної дитини в процесі формування ігрових умінь, стимулюючи прояви ініціативи та самостійності.

Особливе значення надається розвитку позитивної взаємодії між учасниками гри: у спільній діяльності діти вчаться узгоджувати свої ролі, визначити спільні завдання, домовлятися про способи їх виконання та пояснювати власні дії.

Роль педагога у сюжетно-рольовій грі також є важливою, однак його участь має різний характер залежно від вікової групи. Дорослий може бути як активним учасником, так і ненав'язливим організатором, що підтримує гру.

Важливим аспектом є створення предметно-ігрового середовища, яке відповідає досвіду та інтересам дітей. Ігровий матеріал має бути знайомим, а вміння користуватися ним формуються заздалегідь у процесі спеціально організованих занять.

Крім того, організація сюжетно-рольової гри має забезпечувати її виховний потенціал, акцентуючи увагу на моральних аспектах взаємин між персонажами та сприяючи у дітей гуманних цінностей.

Також сюжетно-рольова передбачає виконання ряду таких завдань:

1. Пізнавальні завдання – розширення знань про навколишній світ, діяльність людей та суспільні явища; ознайомлення з нормами поведінки, культурними традиціями та соціальними ролями.

2. Розвивальні завдання – формування уяви, мислення, мовлення, здатності планувати і реалізовувати задум, розвиток уваги, пам'яті, кмітливості.

3. Соціалізуючі завдання – набуття досвіду спілкування з однолітками та дорослими, засвоєння правил взаємодії, розвиток уміння співпрацювати, домовлятися, розподіляти ролі.

4. Виховні завдання – формування моральних якостей (доброті, взаємоповаги, відповідальності), розвиток емоційної сфери, уміння контролювати власну поведінку.

5. Творчі завдання – стимулювання дитячої ініціативи, фантазії та здатності створювати нові сюжети і ролі, що допомагає вільно проявляти індивідуальність.

Отже, сюжетно-рольова гра виступає провідним видом дитячої діяльності дошкільного віку, що поєднує у собі пізнавальний, розвивальний, виховний та соціалізуючий потенціал. У процесі гри дитина засвоює соціальний досвід, моделює поведінку дорослих, збагачує мовленнєві навички, формує уміння співпрацювати та узгоджувати дії з однолітками. Завдяки образному характеру та розігруванню ролей гра створює умови для розвитку уяви, креативності та емоційної сфери дитини. Використання сюжетно-рольових ігор у педагогічному процесі, зокрема при ознайомленні з українським національним одягом, сприяє не лише розширенню знань дошкільників про культурні традиції, а й формуванню в них моральних цінностей, почуття національної ідентичності та поваги до спадщини свого народу.

І останнім, але не менш важливим видом гри є театралізовані ігри.

Театралізовані ігри являють собою відтворення у ролях певного літературного твору та створення художніх образів за допомогою виразних засобів – інтонації, міміки, жестів, рухів, пози чи ходи. Такі ігри відкривають дітям можливості для різних видів самостійної художньої діяльності, сприяють вияву індивідуальної творчості та фантазії. Вони включають не лише виконання дій з ляльковими персонажами чи розігрування ролей, а й літературну активність (добір теми, складання або інсценування текстів);

образотворчу діяльність (створення декорацій, оформлення персонажів, виготовлення атрибутів); а також музичну складову (виконання знайомих пісень від імені персонажів, їх інсценізація, використання співу, рухів і танцювальних елементів).

За Т. Поніманською театралізовані ігри – це форма ігрової діяльності, що передбачає розігрування літературних творів у ролях та створення художніх образів за допомогою виразних засобів, таких як інтонація, міміка, жести, пози чи хода [51, с. 309].

Театралізовані ігри, будучі різновидом сюжетно-рольових ігор, зберігають їхні основні ознаки: наявність змісту, творчого задуму, ролей, сюжету, рольових та організаційних дій і взаємодій між учасниками. На відміну від стандартних сюжетно-рольових ігор, театралізовані ігри проводяться за заздалегідь підготовленим сценарієм, який базується на текстах пісень, віршів, казок чи оповідань.

Таким чином, театралізовані ігри є особливим різновидом сюжетно-рольової діяльності дітей, що поєднує в собі як основні структурні елементи гри (сюжет, ролі, взаємодію учасників, творчий задум), так і специфічні художньо-виражальні засоби. У їх основі лежить розігрування літературних творів, казок, пісень чи віршів, де діти створюють образи за допомогою інтонації, міміки, жестів, рухів, пози або ходи. Такий від ігор надає широкі можливості для самостійної художньої діяльності: літературної (добір та інсценізація текстів), образотворчої (створення декорацій, виготовлення атрибутів, оформлення персонажів), музичної (виконання пісень, інсценування, співу та танцювальні елементи). На відміну від звичайних сюжетно-рольових ігор, театралізовані відзначаються наявністю заздалегідь підготовленого сценарію, що задає логіку подій і спрямовує розвиток ігрової діяльності.

Висновки до 1 розділу

Отже ігрова діяльність виступає провідним видом активності у дошкільному віці та має виняткове значення для формування цілісної особистості дитини. Саме через гру малюк найприродніше і найефективніше засвоює знання про навколишній світ, опановує соціальний досвід, вчиться взаємодіяти з дорослими та однолітками. В умовах сучасної дошкільної освіти гра постає не лише як засіб розваги чи відпочинку, а й як універсальний педагогічний інструмент, що забезпечує пізнавальний, виховний, соціалізуючий та розвивальний вплив. Це зумовлює її значущість у процесі формування уявлень дітей про український національний одяг, адже саме гра дозволяє зробити навчальний процес емоційно насиченим, змістовним і водночас доступним для дитячого сприйняття.

Важливе місце серед ігрових форм займають дидактичні ігри, які відзначаються структурованістю та поєднанням навчальних та розважальних елементів. Вони забезпечують систематизацію знань дітей про предмети, явища та культурні цінності, сприяють розвитку мислення, пам'яті, уваги, мовлення. Використання дидактичних ігор з етнокультурним змістом дозволяє розширювати уявлення дошкільників про традиції українського народу, його символіку, звичаї та, зокрема, про національний одяг. Такі ігри допомагають дітям не лише запам'ятовувати назви елементів вбрання, а й усвідомлювати їхнє функціональне призначення, декоративне значення, регіональні особливості. Завдяки дидактичним завданням, які мають ігрову форму, діти закріплюють набуті знання, тренують уміння класифікувати та узагальнювати, вчать бачити взаємозв'язки між елементами національної культури.

Не менш значущими є сюжетно-рольові ігри, що виступають своєрідним «містком» у світ дорослих і відображають соціальні відносини, діяльність та взаємодію людей. Вони сприяють активному розвитку

мовлення, формування комунікативних навичок, удосконалення вміння домовлятися, планувати спільні дії, брати на себе відповідальність за певну роль. У контексті ознайомлення з українським національним одягом сюжетно-рольові ігри дозволяють дітям занурюватися в атмосферу народних традицій, відтворювати побутові чи святкові ситуації («ярмарок», «сімейне свято», «магазин українського вбрання»). Виконуючи різні ролі, дошкільники не лише закріплюють знання про назви і функції елементів одягу, а й емоційно переживають ситуації, що робить процес пізнання більш глибоким та усвідомленим. Крім того, сюжетно-рольові ігри мають вагомий соціалізуючий ефект, адже вчать дітей культурі спілкування, нормам поведінки, правилам взаємодії.

Окрему нішу займають театралізовані ігри, що поєднують у собі ознаки сюжетно-рольових і водночас мають особливу художньо-творчу спрямованість. Вони базуються на відтворенні літературних творів, казок, пісень або віршів, де дитина створює художні образи за допомогою інтонації, міміки, жестів, рухів та інших виразних засобів. Завдяки театралізованим іграм у дітей формуються не лише знання, а й естетичний смак, здатність виражати емоції, творче мислення, уява. У процесі постановки казки чи інсценування пізні дошкільники можуть використовувати елементи українського національного одягу як атрибути, костюми чи декорації, що значно посилює їхнє сприйняття народних традицій. Таким чином, театралізована гра стає своєрідною інтегративною формою діяльності, де поєднуються літературна, музична, образотворча та мовленнєва активність.

Усі розглянуті види ігрової діяльності – дидактичні, сюжетно-рольові та театралізовані ігри – утворюють єдину систему, яка забезпечує гармонійний розвиток дитини та її культурну соціалізацію. Їх взаємодоповнення дозволяє педагогові комплексно вирішувати освітні завдання: формувати знання, розвивати мовлення, розширювати уявлення про світ, виховувати моральні та емоційні якості. Саме гра виступає тим

природним середовищем, де дитина відчувається вільною, відкритою до сприйняття нового і водночас захищеною від перенавантаження.

Особливо важливо, що ігрова діяльність у контексті формування уявлень про український національний одяг не лише збагачує знання дітей про матеріальну та духовну культуру народу, а й сприяє вихованню поваги до української спільноти. Саме в грі закладаються перші уявлення про культурну ідентичність, що згодом трансформуються у стійкі ціннісні орієнтації. Участь у дидактичних, сюжетно-рольових і театралізованих іграх допомагає дітям емоційно відчувати красу народного вбрання, побачити його значення у житті українців, зрозуміти символіку візерунків, кольорів, прикрас.

Таким чином, використання ігрової діяльності у дошкільному закладі є ефективним засобом формування уявлень про український національний одяг у старших дошкільників. Через гру діти отримують можливості не лише ознайомитися з елементами традиційного вбрання, а й відчувати його культурну та символічну цінність. Це сприяє розвитку у них емоційно-ціннісного ставлення до народної спадщини, вихованню патріотизму, любові до рідної культури та поваги до історичного минулого свого народу. Саме завдяки грі вихователь має змогу формувати у дитини не лише знання, а й світоглядні орієнтири, які у майбутньому стануть основою її громадянської позиції та духовного розвитку.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОДЯГ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Діагностика рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг

Дослідно-експериментальною базою для проведення педагогічного експерименту був Одеський заклад дошкільної освіти «ясла-садок» № 224. Для дослідження було обрано дві групи дітей старшого дошкільного віку: «Носики» (26 осіб) та «Кроха» (26 осіб). Усього у педагогічному експерименті приймали участь 52 вихованця.

Було визначено критерії і показники сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг:

Когнітивний критерій:

- уявлення про значення поняття «український національний одяг»;
- уявлення, чим святковий український національний одяг відрізняється від сучасного повсякденного одягу;
- уявлення про основні види українського національного одягу (вишиванка, спідниця, вінок, хустка, намисто, шаровари, чобітки та ін.);
- уявлення про відмінності між чоловічим та жіночим національним одягом (жіночий одяг: сорочка-вишиванка, плахта, кептарик, спідниця, фартух, хустка, намисто, чобітки, черевики, постолі, личаки, віночок, очіпок, намітка, кораблик; чоловічий одяг: сорочка-вишиванка, шаровари, жупан (кунтуш), штани (гачі), свита, кирея, кожух, корзно (плащ), кептар, чоботи, постолі, личаки, пояси, чумацькі череси, шапка, кучма, бриль, кашкет, картуз, капелюх);

- уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших народів;

- уявлення про відмінність українського національного одягу різних регіонів України;

- уявлення про значення орнаментів вишивки відповідно віку.

Діяльнісний критерій:

- уміння відрізнати святковий український національний одяг від буденного;

- уміння правильно називати елементи українського національного одягу;

- уміння розрізняти чоловічий та жіночий український національний одяг;

- уміння розрізняти український національний одяг від одягу інших народів;

- уміння розрізняти український національний одяг різних регіонів;

- уміння розрізняти різні орнаменти вишивки на одягу.

Емоційно-ціннісний критерій:

- відчуття поваги та гордості до традицій своєї Батьківщини;

- інтерес та позитивне ставлення до українського національного одягу;

- усвідомлення українського національного одягу як значимого та важливого елементу у культурній спадщині країни.

Було визначено наступну шкалу оцінювання показників сформованості уявлень про український національний одяг: 3 бали – прояв показників відбувається у повній мірі, 2 бали – прояв показників відбувається частково, 1 бал – прояв показників мінімальний, 0 балів – відсутній прояв показників.

Було визначено наступну систему оцінювання показників сформованості уявлень про український національний одяг: високий рівень:

від 48 до 33 балів, середній рівень: від 32 до 17 балів, низький рівень: від 16 до 1 балів.

До високого рівня сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг відносяться діти, у яких:

- повне уявлення про значення поняття «український національний одяг»;
- повне уявлення, чим святковий український національний одяг відрізняється від сучасного повсякденного одягу;
- повне та правильне уявлення про основні види українського національного одягу (вишиванка, спідниця, вінок, хустка, намисто, шаровари, чобітки та ін.);
- повне уявлення про відмінності між чоловічим та жіночим національним одягом (жіночий одяг: сорочка-вишиванка, плахта, кептарик, спідниця, фартух, хустка, намисто, чобітки, черевики, постолі, личаки, віночок, очіпок, намітка, кораблик; чоловічий одяг: сорочка-вишиванка, шаровари, жупан (кунтуш), штани (гачі), свита, кирея, кожух, корзно (плащ), кептар, чоботи, постолі, личаки, пояси, чумацькі череси, шапка, кучма, бриль, кашкет, картуз, капелюх);
- повне уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших народів;
- повне уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших регіонів України;
- повне уявлення про значення орнаментів вишивки відповідно до віку;
- вміють правильно та самостійно відрізнити святковий український національний одяг від буденного;
- вміють правильно називати елементи українського національного одягу;

- вміють правильно та самостійно розрізняти чоловічий та жіночий український національний одяг;
- вміють правильно та самостійно розрізняти український національний одяг від одягу інших народів;
- вміють правильно та самостійно розрізняти український національний одяг різних регіонів;
- вміють правильно та самостійно розрізняти різні орнаменти вишивки на одягу;
- відчують велику повагу та гордість до традицій своєї Батьківщини;
- мають стійкий інтерес та позитивно ставляться до українського національного одягу;
- усвідомлюють український національний одяг як значимий та важливий елемент у культурній спадщині країни.

До середнього рівня сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг відносяться діти, у яких:

- достатнє уявлення про значення поняття «український національний одяг»;
- достатнє уявлення, чим святковий український національний одяг відрізняється від сучасного повсякденного одягу, іноді діти потребують невеликої допомоги вихователя;
- достатнє уявлення про основні види українського національного одягу (вишиванка, спідниця, вінок, хустка, намисто, шаровари, чобітки та ін.);
- достатнє уявлення про відмінності між чоловічим та жіночим національним одягом (жіночий одяг: сорочка-вишиванка, плахта, кептарик, спідниця, фартух, хустка, намисто, чобітки, черевики, постолі, личаки, віночок, очіпок, намітка, кораблик; чоловічий одяг: сорочка-вишиванка, шаровари, жупан (кунтуш), штани (гачі), свита, кирея, кожух, корзно (плащ),

кептар, чоботи, постоли, личаки, пояси, чумацькі череси, шапка, кучма, бриль, кашкет, картуз, капелюх), діти іноді потребують підказки вихователя;

- часткове уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших народів;

- достатнє уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших регіонів України;

- часткове уявлення про значення орнаментів вишивки відповідно до віку;

- вміють відрізнати святковий український національний одяг від буденного, але іноді потребують невеликої допомоги педагога;

- вміють називати елементи українського національного одягу, але іноді помиляються, потребують невеликої корекції з боку педагога;

- вміють розрізняти чоловічий та жіночий український національний одяг, але іноді плутаються;

- вміють розрізняти український національний одяг від одягу інших народів, але можуть потребувати незначної підказки;

- вміють розрізняти український національний одяг різних регіонів, але іноді можуть заплутатися;

- вміють розрізняти різні орнаменти вишивки на одягу, але при цьому задають багато запитань вихователю, потребують допомоги;

- відчують повагу та гордість до традицій своєї Батьківщини;

- мають інтерес та позитивно ставляться до українського національного одягу;

- усвідомлюють український національний одяг як значимий та важливий елемент у культурній спадщині країни, але потребують роз'яснень.

До низького рівня сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг відносяться діти, у яких:

- поверхове уявлення про значення поняття «український національний одяг»;
- поверхове уявлення, чим святковий український національний одяг відрізняється від сучасного повсякденного одягу, діти в більшості випадків потребують великої допомоги вихователя;
- обмежене уявлення про основні види українського національного одягу (вишиванка, спідниця, вінок, хустка, намисто, шаровари, чобітки та ін.);
- поверхове уявлення про відмінності між чоловічим та жіночим національним одягом (жіночий одяг: сорочка-вишиванка, плахта, кептарик, спідниця, фартух, хустка, намисто, чобітки, черевики, постолі, личаки, віночок, очіпок, намітка, кораблик; чоловічий одяг: сорочка-вишиванка, шаровари, жупан (кунтуш), штани (гачі), свита, кирея, кожух, корзно (плащ), кептар, чоботи, постолі, личаки, пояси, чумацькі череси, шапка, кучма, бриль, кашкет, картуз, капелюх), діти потребують значної підказки вихователя;
- обмежене уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших народів;
- поверхове уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших регіонів України;
- обмежене уявлення про значення орнаментів вишивки відповідно до віку;
- майже не вміють відрізнити святковий український національний одяг від буденного, потребують значної допомоги;
- намагаються називати елементи українського національного одягу, але роблять дуже багато помилок, потребують значної корекції педагога;
- намагаються розрізнити чоловічий та жіночий український національний одяг, але майже завжди плутаються;

- намагаються розрізнити український національний одяг від одягу інших народів, але потребують значної підказки;
- намагаються розрізнити український національний одяг різних регіонів, але часто можуть плутатися;
- намагаються розрізнити різні орнаменти вишивки на одязі, але допускають при цьому багато помилок, потребують виправлень вихователя;
- відчують повагу до традицій своєї Батьківщини;
- мають інтерес до українського національного одягу;
- усвідомлюють український національний одяг як значимий та важливий елемент у культурній спадщині країни, але потребують детальних роз'яснень.

Було розроблено та підібрано наступні діагностики показників сформованості уявлень про український національний одяг у дітей старшого дошкільного віку: опитувальник «Український народний одяг» (за адаптованою методикою понятійного словника за Л. Шкребтієнко; діагностувальні дидактичні вправи: «Знайди український національний одяг», «Назви елементи українського національного одягу», «Впізнай український національний одяг», «Впізнай на зображенні», «Знайди зайве» (за адаптованою методикою Л. Фатіхової); діагностувальна дидактична гра «Одягни українку та українця»; бесіда «Моя Батьківщина і її традиції»; спостереження «Як я бачу український національний одяг»; сюжетний малюнок «Національний одяг – дзеркало культури» (за адаптованою методикою Л. Шкребтієнко).

Опитувальник «Український народний одяг» (за адаптованою методикою понятійного словника за Л. Шкребтієнко)

Мета: виявити знання дітей: про значення поняття «український національний одяг», відмінності святкового національного одягу від повсякденного, основні види українського національного одягу, відмінність між чоловічим та жіночим одягом, відмінність українського національного

одягу від одягу інших народів, відмінність українського національного одягу від одягу інших регіонів України, значення орнаментів вишивки відповідно до віку.

Матеріал: опитувальник, бланки для відміток.

Процедура проведення: кожній дитині з обох груп пропонується відповісти на наступні питання:

1. Що таке український національний одяг?
 2. Для чого люди носять національний одяг?
 3. Чи однаковий одяг люди носять на свята та щодня?
 4. Чим відрізняється святковий національний одяг від звичайного сучасного одягу?
 5. Які частини національного одягу ви знаєте?
 6. Чи однаковий національний одяг хлопчиків та дівчат?
 7. Що одягають хлопчики?
 8. Що одягають дівчата?
 9. Які прикраси та головні убори носили дівчата? А хлопці?
 10. У всіх країнах люди носять однаковий національний одяг?
 11. Чим український національний одяг відрізняється від одягу інших народів?
 12. Чи однаковий національний одяг у всіх частинах України?
 13. Чи можуть бути у різних областях різні орнаменти на вишиванках?
 14. Якого кольору можуть бути орнаменти на вишиванці?
 15. Які значення може мати колір орнаменту на вишиванці?
 16. Чи знаєте ви значення деяких орнаментів вишивки?
- Критерії оцінювання:
- 3 бали – діти швидко, правильно та повно відповіли на 13-16 питань опитувальника.

2 бали – діти правильно та повно відповіли на 9-12 питань опитувальника.

1 бал – діти правильно та повно відповіли на 8 чи менше питань.

Діагностувальна дидактична вправа «Знайди український національний одяг»

Мета: визначити прояв показника вміння дітей відрізняти святковий український національний одяг від повсякденного.

Обладнання: картки з зображенням святкового українського національного одягу та повсякденного одягу.

Правила гри: кожній дитині показуються по дві картки, на одній зображено певний елемент з українським святковим національним одягом, а на іншій – з повсякденним одягом (наприклад, сорочка-вишиванка та звичайна сорочка). Завдання дитини визначити, на якій картці зображено український святковий національний одяг. Картки показуються три рази, зображення яких не повторюються.

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина, без допомоги, обрала правильні картки 3 рази.

2 бали – дитина обрала правильні картки 2 рази.

1 бал – дитина з допомогою обрала одну правильну картку.

Діагностувальна дидактична вправа «Назви елементи українського національного одягу»

Мета: визначити ступінь прояву показника вміння дітей називати елементи українського національного одягу.

Обладнання: картинки з зображенням елементів українського національного одягу (5 картинок).

Процедура проведення: дитині показуються 5 карток з зображенням частин українського одягу. Її завдання полягає у тому, щоб правильно назвати частини одягу на картинці.

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина змогла самостійно, правильно назвати частини одягу на всіх 5 картках.

2 бали – дитина змогла назвати 3-4 картинки з зображенням елементів одягу.

1 бал – дитина змогла назвати 1-2 частини одягу з підказкою.

Діагностувальна дидактична гра «Одягни українку та українця»

Мета: визначити ступінь прояву показника вміння розрізняти традиційний український одяг чоловіка та жінки.

Обладнання: зображення хлопчика та дівчинки, вирізані з картону елементи одягу (вишиванка, плахта, спідниця, пояс, шаровари, чоботи, віночок, капелюх тощо), ілюстрації з прикладом українського національного одягу.

Правила гри: дитина має виконати завдання самостійно без підказок.

Процедура проведення: дитині пропонується по черзі «одягнути» хлопчика та дівчинку, обираючи відповідні елементи національного одягу та пояснюючи свій вибір (наприклад, «Це шаровари, їх носять чоловіки»).

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина правильно підбирає всі елементи чоловічого та жіночого одягу.

2 бали – дитина знає більшість елементів, може їх правильно розподілити, але допускає 1-2 помилки.

1 бал – дитина майже не розрізняє чоловічий та жіночий національний одяг, допускає багато помилок, потребує значної допомоги вихователя.

Діагностувальна дидактична вправа «Впізнай український національний одяг»

Мета: визначити ступінь прояву показника вміння дитини розрізняти український національний одяг від національного одягу інших народів.

Обладнання: картки з зображенням українського національного одягу та одягу інших народів (Японія, Польща, Туреччина, Індія).

Процедура виконання: дитині пропонується кілька карток із зображенням одягу різних народів. Завдання дитини – обрати ті елементи, які належать саме до українського національного костюма.

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина без помилок визначає всі елементи українського національного одягу, вміє пояснити їх особливість, відрізняє від одягу інших народів.

2 бали – дитина правильно визначає більшість елементів, допускає 1-2 помилки, може частково пояснити вибір, вагається під час відповідей.

1 бал – дитина плутає український національний одяг з одягом інших народів, не може пояснити свій вибір, потребує значної допомоги вихователя.

Діагностувальна вправа «Впізнай на зображенні»

Мета: визначити уміння дитини розрізняти український національний одяг різних регіонів.

Обладнання: картинки з зображенням українського національного одягу Чернігівщини, Полтавщини, Тернопільщини, Харківщини, Херсонщини.

Процедура проведення: дитині показують фотографії національного одягу з п'яти регіонів і вона повинна впізнати та назвати регіон.

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина правильно відповіла 4-5 разів.

2 бали – дитина відповіла правильно 3-4 рази.

1 бал – дитина відповіла правильно 1 раз або жодного разу.

Діагностувальна дидактична вправа «Знайди зайве» (за адаптованою методикою Л. Фатіхової)

Мета: визначити вміння дитини розрізняти різні орнаменти вишивки на одягу.

Обладнання: картки з зображенням різних видів орнаментів (геометричний, рослинний, зооморфний, антропометричний, пейзажний).

Процедура проведення: дитині показують 4 картки з зображенням різних орнаментів вишивки, де одна з них зайва (наприклад, на трьох картинках зображено рослинний орнамент, а на одній зооморфний). Дитині показують п'ять комбінацій карток.

Критерії оцінювання:

3 бали – дитина вибрала правильні картки 4-5 разів.

2 бали – дитина вибрала правильні картки 2-3 рази.

1 бал – дитина вибрала правильну картку 1 раз або жодного.

Бесіда «Моя Батьківщина і її традиції»

Мета: визначити рівень усвідомлення, поваги та гордості за традиції своєї Батьківщини через особисте ставлення та знання різної культури.

Обладнання: опитувальник, бланк з відповідями.

Процедура виконання: дитині ставлять відкриті запитання:

1. Що для тебе значать традиції твоєї Батьківщини?
2. Чи є традиції, які ти особливо шануєш? Чому?
3. Як ти вважаєш, чому важливо зберігати національні традиції?
4. Чи є в твоїй сім'ї традиції, які ви підтримуєте?
5. Яке свято тобі найбільш подобається? Чим саме?
6. Чи знаєш ти народні пісні, ігри або казки? Які з них тобі подобаються?
7. Які страви української кухні ти любиш? Які з них твоя сім'я готує на свята?
8. Як ти думаєш, що буде з традиціями, якщо їх не дотримуватися?
9. Чи хочеш ти поділитися своїми традиціями зі своїми друзями? Якими саме?
10. Які традиції допомагають людям відчувати себе частиною свого народу?

Критерії оцінювання:

3 бали: дитина глибоко розуміє значення традицій, з гордістю розповідає про них, активно підтримує і бере участь у культурних заходах.

2 бали: знає основні традиції, має позитивне ставлення, але не завжди активно їх підтримує.

1 бал: слабка усвідомленість важливості традицій, поверховий інтерес до них.

Спостереження «Як я бачу український національний одяг»

Мета: визначити інтерес та позитивне ставлення до українського національного одягу через спостереження за поведінкою дітей під час тематичних заходів.

Обладнання: бланк для поміток.

Процедура виконання: спостереження за активністю дитини під час проведення заходу пов'язаного з національним одягом (виставка, майстер клас, народні свята). Під час спостереження враховується, чи проявляє дитина ініціативу, чи одягає вишиванку з власної ініціативи, чи виявляє зацікавленість в історії та символіці українського одягу.

Критерії оцінювання:

3 бали: дитина активно бере участь у заходах, пов'язаних із національним одягом, охоче носить вишиванку, демонструє знання про його значення.

2 бали: виявляє помірний інтерес, може брати участь у заходах але без особливого ентузіазму.

1 бал: майже не виявляє зацікавленості до українського національного одягу, уникає участі у заходах.

Сюжетний малюнок на тему: «Національний одяг – дзеркало культури»

(за адаптованою методикою Л. Шкретієнко)

Мета: визначити рівень усвідомлення значущості українського національного одягу як елемента культурної спадщини через здатність дитини аргументувати його важливість та вплив на національну ідентичність.

Обладнання: папір, олівці.

Процедура проведення:

1. Загальне враження (позитивна атмосфера малюнку – «+», негативна – «-»).
2. Наявність важливих елементів національного одягу на малюнку (+ / -).
3. Зображення самої дитини на малюнку (+ / -).
4. Зображення на малюнку національної символіки (+ / -).
5. Зображення природи рідного краю (+ / -).

Критерії оцінювання:

3 бали: аналіз малюнку співпадає з 4-5 пунктами з позначкою «+».

2 бали: під час аналізу малюнку позитивні 2-3 пункти.

1 бал: визначено тільки один позитивний пункт або жодного.

Після проведення діагностичних методик було визначено результати рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг.

Результати констатувального експерименту з діагностики рівнів сформованості уявлень про український національний одяг у дітей старшого дошкільного віку представлено у таблиці 2.1.

У таблиці було представлено результати констатувального експерименту: у групі «Носики» на високому рівні сформованості уявлень про український національний одяг знаходяться лише 2 дитини (7,7 %), на середньому – 5 дітей (19,2 %), на низькому – 19 дітей (73,1 %).

Таблиця 2.1.

**Результати констатувального експерименту з визначення рівнів
сформованості уявлень про український національний одяг у дітей
старшого дошкільного віку**

Рівні сформованості уявлень про український національний одяг	ЕГ (старша група «Носики»)		КГ (старша група «Кроха»)	
	абс.	%	абс.	%
Високий рівень	2	7,7	3	11,5
Середній рівень	5	19,2	7	27
Низький рівень	19	73,1	16	61,5
Усього	26	100	26	100

У старшій групі «Кроха» на високому рівні сформованості уявлень про український національний одяг знаходяться 3 дитини (11,5 %), на середньому – 7 дітей (27 %), на низькому – 16 дітей (61,5 %).

Таким чином, можна зробити висновок, що у групі «Кроха» трохи кращий результат, ніж у групі «Носики». Саме тому група «Кроха» обрана як контрольна, а група «Носики» стає експериментальною.

На рис. 2.1. відображено результати констатувального експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг у дітей старшого дошкільного віку.

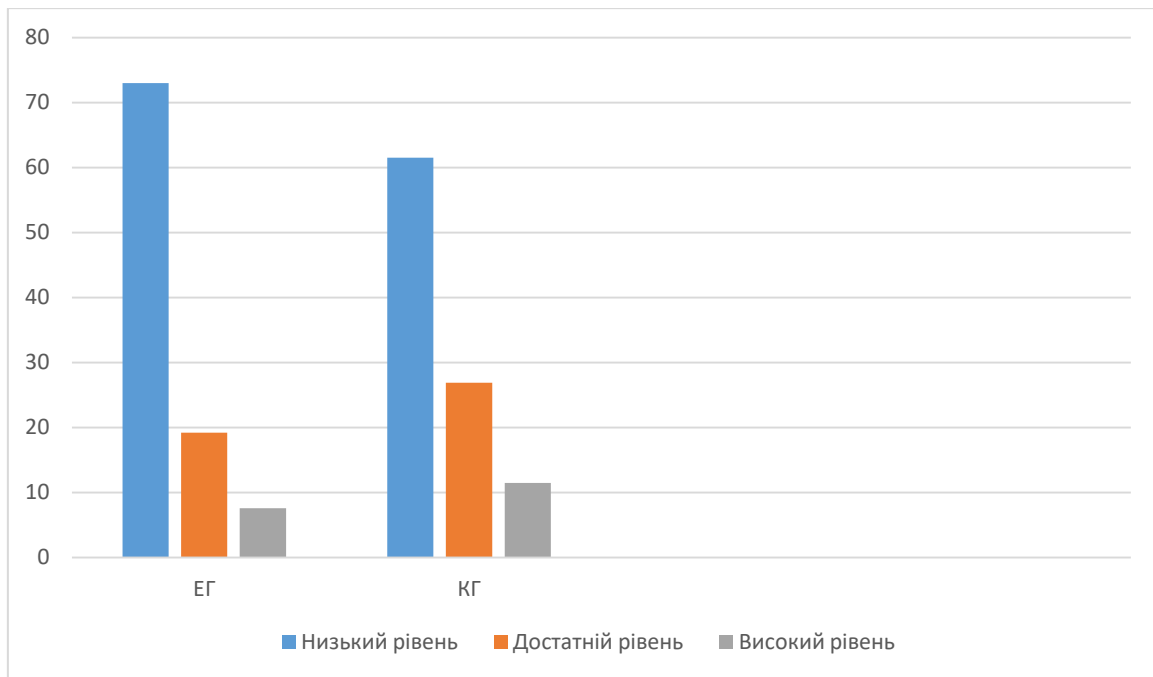

Рис. 2.1. Результати констатувального експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг у дітей старшого дошкільного віку

На вище поданій діаграмі можемо побачити, що у експериментальній групі домінують діти з низьким рівнем сформованості уявлень про український національний одяг, що стосується контрольної групи, то в ній домінують діти з високим та середнім рівнем.

2.2. Система роботи з оптимізації рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг

Під час проведення формувального експерименту була розроблена система роботи з формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг в умовах ЗДО, яка була проведена з дітьми експериментальної групи (старша група «Носики»).

Було розроблено комплекс ігор, які склалися з: сюжетно-рольових ігор («Свято в українському селі», «Крамниця національного одягу»,

«Подорож регіонами України»), театралізованих ігор («Легенда про вишиванку», «Старий кіт», «Козак») та дидактичних ігор («Збери костюм», «Чиї речі?», «Розпізнай орнамент», «Що зайве?»).

Під час проведення формувального експерименту з дітьми проводився наступний комплекс ігор:

Сюжетно-рольова гра «Свято в українському селі»

Мета: сформувати у дітей старшого дошкільного віку уявлення про український національний одяг, як невід'ємний елемент української культури; ознайомити дітей з особливостями святкового вбрання у традиційній культурі українців; розвивати навички самостійності та співпраці з іншими дітьми, розвивати мовленнєву активність; виховувати почуття поваги та гордості до своєї Батьківщини та її традицій.

Обладнання: елементи українського національного одягу (імітаційні або справжні): вишиванки, плахти, шаровари, вінки, хустки, намисто, пояси; декоративні рушники, серветки з вишитими орнаментами; музичний супровід: записи українських народних пісень, коломийок; атрибути для декорації кімнати: глечики, ляльки-мотанки, декоративні квіти; іграшкові музичні інструменти (бубенці, сопілки); фонові карта України з позначенням регіонів; реквізит для «ярмарку» (кошики, штучні овочі, фрукти).

Організація обстановки: групова кімната чи музична зала.

Хід гри

В українському селі готуються до українського свята Великдень. Діти поділяються на різні групи, які виконують відведену їм роль: господарі, гості з інших сіл, музики, продавці на ярмарку.

Під курівництвом вихователя діти:

1. Одягаються в святковий національний одяг, прикрашають зал рушниками, квітами, виставляють «святковий стіл».

2. Розігрують зустріч гостей: вітаються традиційними словами («Добрий день вам люди добрі!»), дарують хліб-сіль.

3. Виконують елементи народного обряду: співають пісні, танцюють, проводять ярмарок.

Результат гри: діти засвоюють уявлення про український національний одяг і традиційні святкові обряди; розвивають комунікативні навички, вміння домовлятися й виконувати ролі; вчаться працювати в колективі, проявляти ініціативу; формують почуття гордості за культуру і традиції українського народу.

Сюжетно-рольова гра «Крамниця національного одягу»

Мета: закріпити у старших дошкільників уявлення про різні елементи українського національного одягу; вчити розрізняти святковий та повсякденний одяг та відрізняти чоловіче вбрання від жіночого; виховувати повагу до українських національних традицій та інтерес до культурної спадщини України; розвивати уявлення про український національний одяг

Обладнання: елементи українського одягу: вишиванки, шаровари, плаhti, вінки, хустки, намисто, свити, кожухи, пояси, головні убори; столи для організації «прилавків»; таблички з написами: «Святковий одяг», «Буденний одяг», «Чоловічий одяг», «Жіночий одяг»; іграшкові гроші (або жетони); касовий апарат (іграшковий або саморобний); вивіска «Крамниця національного одягу»; корзини чи пакети для покупок.

Організація обстановки: групова кімната.

Хід гри

В селі відкрилася крамниця, де продають національний одяг. Продавці пропонують покупцям широкий вибір українського вбрання. Кожен продавець відповідає за своє відділення: «Святковий одяг», «Повсякденний одяг», «Чоловічий одяг», «Жіночий одяг».

Ролі: продавці (рекламують свій товар, описують елементи одягу, їх особливості та призначення), покупці (обирають одяг за певним завданням (наприклад: «Купи святковий одяг для дівчинки», «Обери буденний одяг для хлопчика»)).

Після покупки кожен покупець пояснює свій вибір, наприклад: Чому обрав вишиванку для свята. Чим відрізняється святкове вбрання від повсякденного. Чому вибраний одяг підходить саме хлопчику чи дівчинці.

Результат гри: діти закріплюють знання про різні елементи українського національного одягу; вчаться розрізняти святкове й буденне вбрання, чоловічий та жіночий одяг; усвідомлюють їхнє значення у культурі та традиціях українського народу.

Сюжетно-рольова «Подорож регіонами»

Мета: розширити та поглибити уявлення дітей старшого дошкільного віку про особливості українського національного одягу в різних регіонах України; розвивати вміння розпізнавати характерні елементи вбрання (вишивка, кольори, аксесуари) та співвідносити їх з регіоном; виховувати інтерес, повагу та емоційне ставлення до національної спадщини, зокрема до культури власного краю; формувати елементи культурної самоідентифікації через гру.

Обладнання: карта України з позначенням п'яти регіонів; символіка та елементи національного одягу кожного регіону (Чернігівщина – стримані орнаменти, сіро-червоні вишивки, білий льон; Полтавщина – світлі сорочки з білою вишивкою або ніжними пастельними кольорами, мережка; Тернопільщина – чорна, червона або синя вишивка, геометричні орнаменти; Харківщина – флористичні орнаменти, світлий одяг, косинки; Херсонщина – легкий, світлий одяг, оздоблення квітами, яскраве намисто; одяг: сорочки, пояси, спідниці, шаровари, хустки, віночки, намисто тощо; транспорт – стільчики, іграшковий потяг, автобус, квитки; музичні фрагменти з фольклору кожного регіону; таблички з назвами регіонів.

Організація обстановки: групова кімната.

Хід гри

Діти – мандрівники, які вирушають у подорож Україною. Вони сідають до «потягу» і зупиняються в кожному з п'яти регіонів. На кожній станції

вихователь показує карту, називає область і знайомить дітей із її особливостями.

На кожній зупинці: коротка розповідь про регіон (традиції, особливості вбрання); демонстрація одягу або зображень; одягання елементів костюму.

Мовленнєве завдання (наприклад, «Розкажи, що одягнув і чому»).

Приклади завдань для дітей: «Підбери стрічки до вишивки Тернопільщини». «Що схоже й відмінне між вбранням Чернігівщини і Херсонщини?». «Уяви, що ти мешканець Полтавщини – як би ти виглядав на свято?».

Результат гри: діти поглиблюють знання про національний одяг різних регіонів України, вчать помічати відмінності у вишивці, кольорах, орнаментах та аксесуарах; засвоюють, що кожен регіон має свої культурні особливості.

Дидактична гра «Збери костюм»

Мета: ознайомити дітей з елементами традиційного українського національного одягу; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, вміння працювати в команді; виховувати естетичний смак, любов до української народної культури та традицій.

Обладнання: набір карток або зображень з елементами українського національного одягу для чоловіка і жінки (наприклад: сорочка, плахта, шаровари, пояс, чоботи, вінок, намисто, шапка, кептар тощо); основа-фігура (схема) хлопчика і дівчинки – як «манекен», на якого прикріплюються деталі.

Правила гри: дитина може брати картки у руки, щоб уважніше роздивитися.

Організація обстановки: групова кімната.

Хід гри

Дітей ділять на команди (наприклад, команда «хлопці» і команда «дівчата»). Кожна команда отримує набір елементів одягу впереміш або із зображеннями, або у вигляді справжніх речей. Завдання – якнайшвидше

правильно зібрати повний комплект чоловічого або жіночого українського національного костюма. Можна ускладнити гру: до кожного елемента діти мають прикріпити назву або розповісти, що це таке. Виграє команда, яка швидше і правильно зібрала костюм і назвала всі його складові.

Результат гри: діти закріплюють знання про елементи українського національного одягу, їхні назви та призначення; вчаться відрізняти чоловіче й жіноче вбрання. розвивається логічне мислення, увага, пам'ять, вміння порівнювати та систематизувати; удосконалюється мовлення через пояснення та називання елементів костюма.

Дидактична гра «Чиї речі?»

Мета: закріпити знання дітей про елементи українського національного одягу; навчити розрізняти чоловічий і жіночий костюм, а також національний одяг різних народів; розвивати уважність, логічне мислення, мовлення; формувати повагу до культури різних народів світу; виховувати повагу до традицій своєї та інших країн.

Обладнання: картки або ілюстрації з різними елементами одягу: український чоловічий (сорочка, шаровари, шапка, пояс); український жіночий (вишиванка, плахта, намисто, вінок); елементи одягу інших народів (наприклад: кімоно, тюрбан, сомбреро, сарі, кілт тощо).

Правила гри: діти можуть брати картки в руки та роздивлятися ближче

Організація обстановки: групова кімната.

Хід гри

Педагог по черзі показує дітям зображення предмета одягу або кладе його на стіл. Дитина має відповісти на два запитання:

1. Кому належить цей предмет? (чоловікові чи жінці);
2. До якої культури він належить? (української чи іншого народу);
3. Якщо дитина відповідає правильно – отримує фішку, або її команда заробляє бал.

Гру можна проводити як змагання між командами або індивідуально.

Педагог після кожної відповіді коротко пояснює особливість предмета одягу (наприклад: «Це плахта – традиційна спідниця, яку носили українські жінки»).

Результат гри: було закріплено знання дітей про елементи українського національного одягу; навчилися розрізняти чоловічий і жіночий костюм, національний одяг різних народів; розвинуто уважність, логічне мислення, мовлення; сформовано повагу до культури різних народів світу; виховано повагу до традицій своєї та інших країн.

Дидактична гра «Розпізнай орнамент»

Мета: ознайомити дітей з регіональними особливостями орнаментів української вишивки; формувати вміння розпізнавати вид вишивки (зооморфний, геометричний, рослинний) та співвідносити його з тим чи іншим регіоном України; розвивати увагу та пам'ять; виховувати повагу до традицій свого народу.

Обладнання: картки з зображенням орнаментів різних регіонів (Чернігівщина, Полтавщина, Тернопільщина, Харківщина, Херсонщина), таблички з назвами регіонів для сортування.

Організація обстановки: групова кімната.

Правила гри: діти можуть порівнювати орнаменти між собою, обговорювати варіанти між собою, запитувати у вихователя додаткову інформацію, якщо щось незрозуміло.

Хід гри

Вихователь показує дітям зразок орнаменту вишивки. Завданням дітей є назвати, до якого регіону належить цей візерунок.

Результат гри: діти розпізнають характерні особливості українських орнаментів, можуть назвати 2-3 регіони України та зіставити їх з відповідними орнаментами вишивки; вміють правильно поєднувати орнамент з регіоном; проявляють інтерес до української вишивки.

Дидактична гра «Що зайве?»

Мета: розширити та поглибити знання дітей про складові українського національного одягу; формувати вміння розрізняти предмети, що не належать до українського національного костюму; розвивати логічне мислення, увагу, зорове сприйняття; виховувати інтерес до культурної спадщини та традицій українського народу.

Обладнання: картки з зображенням елементів українського національного одягу (вишиванка, плахта, шаровари, намисто, хустка, постолі, пояси, кептар); картки з зображенням зайвих речей (джинси, кросівки, бейсболка, футболка, светр, шорти, брюки, шляпа).

Організація обстановки: групова кімната.

Правила гри: під час гри треба уважно розглядати картки; пояснювати свій вибір.

Хід гри

Перед дитиною викладається 4-5 карток з зображенням українського національного одягу та сучасного одягу. Завданням дитини є знайти саме картки з зображенням українського національного одягу, а зайві картки вилучити.

Результат гри: діти демонструють чіткі знання про український національний одяг та можуть відрізнити його від сучасного, аргументують свій вибір, проявляють інтерес до гри.

Театралізована гра «Легенда про вишиванку» (за мотивами української народної казки «Мудра дівчина»).

Мета: ознайомити дітей старшого дошкільного віку зі складовими жіночого українського національного одягу; розвивати мовлення, пам'ять, виразність, акторські навички; виховувати позитивне ставлення до українського національного вбрання як для культурної цінності.

Обладнання: реквізит: простий сільський інтер'єр, пеньок, лавка, скриня.

Персонажі: Пан, Дівчина, Оповідач, подруги дівчини (2-3 дитини), хлопчики-селяни, майстриня вишивальниця, музики, глядачі (діти).

Організація обстановки: музична зала.

Хід гри

Оповідач: У давні часи жив собі пан. Був він багатий і гордий. Та захотів перевірити, чи є в селі мудра дівчина.

Пан (виходить на середину): Приведіть мені дівчину: не пішки, але й не на коні; не з подарунком, але й не з порожніми руками.

(Під музику виходить Дівчина у вишиванці, з нею Подруги, які допомагають нести квіти та рушники.)

Дівчина: Добрий день, пане! Я приїхала до вас на козі, а не на коні. В руках у мене голубка – не подарунок, але й не порожньо. А ще на мені вишиванка – символ нашого народу.

Подруга 1: А ще у нас є вишиті рушники, що зберігають пам'ять про рід.

Подруга 2: У кожному орнаменті – добрі побажання та сила оберегу.

Пан: І що, ці візерунки справді мають значення?

Майстриня-вишивальниця (виходить зі скринькою): Так, пане! Кожна сорочка вишивається з любов'ю. Ось червоний колір – символ радості й життя, чорний – землі, а зелений – надії.

Хлопчик-селянин: А наші мами й бабусі вишивають сорочки до свят, щоб ми пам'ятали свій рід.

Інший хлопчик: Коли всі одягнені у вишиванки, то село ніби розквітає.

(Музики грають короткий веселий наспів, діти роблять коло й виконують невеликий танець із рушниками.)

Пан (здивовано): Тепер я розумію! Вишиванка – не просто одяг, а частина душі народу.

Дівчина: Так, пане! У кожній нитці – любов до Батьківщини, у кожному узорі – мудрість предків.

Всі діти разом (урочисто): Вишиванка – символ України, наша гордість і наша пам'ять!

Результат гри: діти отримують знання про складові українського національного одягу; розвивають мовлення, артистичні вміння, здатність виразно передавати роль; виховувати повагу та гордість до національних традицій.

Театралізована гра «Старий кіт» (за мотивами української казки «Пан Коцький»)

Мета: ознайомити старших дошкільників з елементами чоловічого та жіночого українського національного одягу через образи казкових героїв; розвивати вміння перевтілюватися у роль, використовувати національну лексику; виховувати любов до українського національного одягу.

Обладнання: елементи українського національного одягу, реквізит для сцени (дерево, хатинка, лавки), українська фольклорна музика.

Персонажі: Пан Коцький, коза, ведмідь, ведучий, діти.

Організація обстановки: музична зала.

Хід гри

Ведучий: У лісі жив собі старий кіт. Звали його Пан Коцький.

(На сцену виходить Пан Коцький у вишиванці, шароварах, поясі, з жупаном і вусами).

Коза: Доброго дня тобі, Пан Коцький! Який ти сьогодні нарядний, і шаровари в тебе широкі, і вишиванка святкова, ще й жупан – справжній панський!

Пан Коцький: Дякую, Кізонько! Цю вишиванку ще моя мама вишивала, шаровари дісталися мені від діда, а жупан від батька.

Коза: А ще в тебе чоботи – глянь, як блищать! Видно, що любиш порядок. У нас у селі так одягаються лише на великі свята!

(Підходить Ведмідь у кептарі, захоплено дивиться).

Ведмідь: А можна й мені таку сорочку? І шаровари хочу! Може, й я буду таким же поважним?

Коза: Вбрання – це добре. Але справжній пан – не лише в одязі. Він ще має бути розумним, чесним, щедрим і ввічливим!

Пан Коцький: Правильно кажеш, Кізенько! Бо одяг прикрашає людину, коли душа в неї світла.

Ролі для інших дітей

Лісові звірі (за бажанням дітей): лисиця, вовк, зайчик, їжачок. Вони виходять на сцену, захоплюються одягом Пана Коцького, розглядають деталі, ставлять запитання («А чому сорочка з вишивкою?», «А для чого пояс?»).

Група дітей-хористів: виконують короткі українські народні пісні або приспівки між сценами.

Діти-танцюристи: показують уривок українського танцю (наприклад, гопачок), демонструючи рухи у національному одязі.

Помічники-оповідачі: допомагають ведучому, промовляють короткі репліки, що пояснюють значення елементів вбрання.

Результат гри: діти знайомляться з елементами українського національного вбрання (вишиванка, шаровари, жупан, кептар, пояс, чоботи); розвивається мовлення, адже діти вживають українську національну лексику; формується інтерес до народної культури та бажання наслідувати її традиції, виховується повага до національного одягу як символу української ідентичності, у дітей формується вміння співпрацювати, домовлятися та перевірятися у різні ролі, що сприяє розвитку творчості й уяви.

Театралізована гра «Козак»

Мета: ознайомити дітей з образом козака, як символу мужності, свободи та сили українського народу; поглибити знання про козацьке вбрання: шаровари, жупан, вишиванка, пояс, шапка; виховувати патріотизм та гордість за свій народ; розвивати акторські здібності.

Дійові особи: козак Мамай, дівчинка, хлопчик.

Організація обстановки: музична зала.

Хід гри

(Козак Мамай сидить під деревом, грає на кобзі. Навколо – тиша. З'являються діти).

Козак Мамай (спокійно, з гідністю): Слава Україні, діти! Я – Мамай, козак вільний. Подивіться на мій одяг: шаровари широкі – щоб легко скакати на коні, жупан теплий – щоб степами не змерзнути, шабля при боці – щоб землю боронити!

Дівчинка (підходить із захопленням): А я бачу в тебе вишивану сорочку. То, мабуть, мама вишила?

Козак Мамай (усміхається): Так, дитинко. Кожен хрестик на ній – то мамина молитва. Цей одяг – не просто прикраса. Це пам'ять, це душа народу.

Хлопчик: А можна й мені носити шаровари? Я теж хочу бути козаком!

Козак Мамай: Щоб стати справжнім козаком, треба не лише одяг мати. Треба мати відкрите серце, сміливість, повагу до рідного краю. Козак – це той, хто захищає слабшого, любить свій народ і не боїться правди.

Дівчинка: А віночок – це теж символ?

Козак Мамай: Так, дівчинко. Твій віночок – як сонце над полем. У ньому – краса і чистота. І твоя вишиванка – теж частинка нашої історії.

(Козак бере кобзу, заграє. Діти слухають і підспівують).

Результат гри: діти дізнаються про елементи козацького одягу (шаровари, жупан, вишиванка, пояс, шапка), їхнє практичне та символічне значення; розширюють знання про українську культуру та традиції.

2.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту

Метою контрольного експерименту було встановити позитивні зміни з рівнів сформованості знань про український національний одяг та доказати дієвість підібраних ігор у формуальному експерименті. Контрольний

експеримент проводився з двома старшими групами, а саме контрольною групою «Кроха» (26 дітей) та експериментальною «Носики» (26 дітей).

Діагностувальними методиками були: опитувальник «Український народний одяг»; діагностувальні дидактичні вправи: «Знайди український національний одяг», «Назви елементи українського національного одягу», «Впізнай український національний одяг», «Впізнай на зображенні», «Знайди зайве»; діагностувальна дидактична гра «Одягни українку та українця»; бесіда «Моя Батьківщина і її традиції»; спостереження «Як я бачу український національний одяг»; сюжетний малюнок «Національний одяг – дзеркало культури».

Результати контрольного експерименту з діагностики рівнів сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Результати контрольного експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг

Рівні сформованості уявлень про український національний одяг	Експериментальна група (старша група «Носики»)		Контрольна група (старша група «Кроха»)	
	абс.	у %	абс.	у %
Високий	8	30,8	3	11,5
Середній	10	38,4	7	27
Низький	8	30,8	16	61,5
Усього	26	100	26	100

У таблиці 2.2 зображені результати проведення контрольного експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень у старших

дошкільників про український національний одяг. Після проведення контрольного експерименту можна побачити значний прогрес у експериментальній групі, де високий рівень отримали 8 дітей (30,8%), середній рівень – 10 дітей (38,4%), а низький – 8 (30,8%). У контрольній групі ніяких змін не спостерігалось.

На рис. 2.2. відображено результати контрольного експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг.

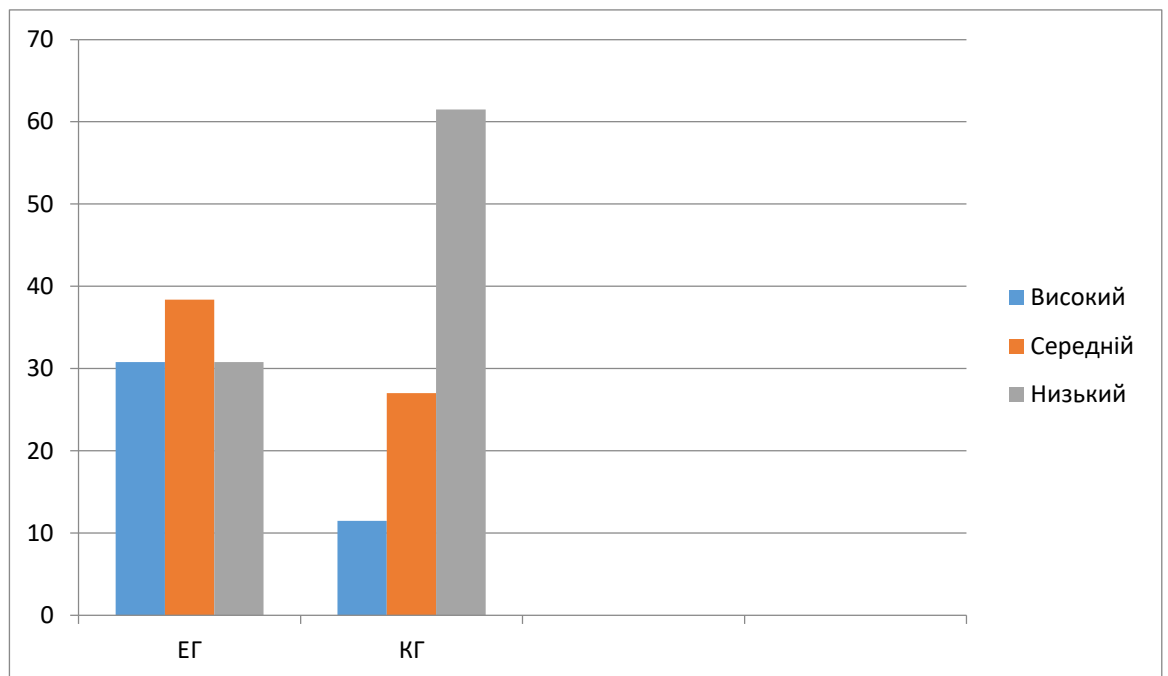

Рис. 2.2. Результати констатувального експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг у дітей старшого дошкільного віку

На вище поданій діаграмі можемо побачити кількість дітей старшого дошкільного віку з високим та низьким рівнем сформованості уявлень про український національний одяг перевищує у експериментальній групі, а дітей з низьким рівнем більше у контрольній групі.

Аналіз проведення системи роботи з формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг в умовах ЗДО та порівняння її з даними констатувального експерименту показали наступні результати у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати констатувального та контрольного експерименту з визначення рівнів сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг

Рівні сформованості уявлень про український національний одяг	ЕГ (старша група «Носики»)		КГ (старша група «Кроха»)		ЕГ (старша група «Носики»)		КГ (старша група «Кроха»)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий рівень	2	7,7	3	11,5	8	30,8	3	11,5
Середній рівень	5	19,2	7	27	10	38,4	7	27
Низький рівень	19	73,1	16	61,5	8	30,8	16	61,5
Усього	26	100	26	100	26	100	26	100

У таблиці можна побачити порівняння результатів діагностувального та контрольного експериментів. У діагностувальному експерименті у експериментальній групі перевищувала кількість дітей з низьким рівнем сформованості уявлень про український національний одяг, а саме у 19 дітей (73,1%), 5 дітей з середнім рівнем (19,2%) та 2 з високим (7,7%). У контрольній ж групі було більше дітей з високим рівнем – 3 дитини (11,5%) та середнім рівнем – 7 дітей (27%), з низьким рівнем були 16 дітей (61,5%).

Але у контрольному експерименті можемо побачити вже іншу картину. У експериментальній групі кількість дітей з високим рівнем збільшилася до 8

дітей (30,8%), з середнім рівнем – 10 дітей (38, 4%), а з низьким рівнем – 8 дітей (30,8%). У контрольній групі результати не змінилися.

Динаміка рівнів сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг відображено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Динаміка рівнів сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг

Рівні сформованості уявлень про український національний одяг	Експериментальна група (група «Носики»)			Контрольна група (група «Кроха»)		
	Констатувальний етап, абс. (%)	Контрольний етап, абс. (%)	Динаміка	Констатувальний етап, абс. (%)	Контрольний етап, абс. (%)	Динаміка
Високий рівень	2 (7,7%)	8 (30,8%)	6 (23,1%)	3 (11,5%)	3 (11,5%)	0
Середній рівень	5 (19,2%)	10 (38,4%)	5 (19,2%)	7 (27%)	7 (27%)	0
Низький рівень	19 (73,1%)	8 (30,8%)	11 (42,3%)	16 (61,5%)	16 (61,5%)	0

Дивлячись на таблицю 2.4. можна побачити, у експериментальній групі динаміка рівнів сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку значно покращилася, а саме: високий рівень збільшився на 6 (23,1%), середній рівень на 5 (19,2%), а низький рівень зменшився на 11 (42,3%). У контрольній групі динаміки не спостерігається. Це свідчить про те що розроблений, у формувальному експерименті, комплекс ігор дав позитивні зміни у експериментальній групі дітей старшого дошкільного віку з рівнів сформованості знань про український національний одяг.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 відображено зміст експериментальної роботи з підвищення рівня сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг. Діагностика проводилася на базі Одеського закладу дошкільної освіти «ясла-садок» № 224. В експерименті брали участь діти 6-го року життя, які були поділені на дві групи – ЕГ (старша група «Носики») 26 дітей та КГ (старша група «Кроха») 26 дітей. Експериментальне дослідження включало наступні етапи: констатувальний етап, формувальний експеримент та контрольний експеримент. Метою констатувального експерименту було виявлення рівнів сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг та визначення ЕГ та КГ.

Також описані методики діагностики рівня сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг: опитувальник «Український народний одяг»; діагностувальні дидактичні вправи: «Знайди український національний одяг», «Назви елементи українського національного одягу», «Впізнай український національний одяг», «Впізнай на зображенні», «Знайди зайве»; діагностувальна дидактична гра «Одягни українку та українця»; бесіда «Моя Батьківщина і її традиції»; спостереження «Як я бачу український національний одяг»; сюжетний малюнок «Національний одяг – дзеркало культури».

Проаналізовано результати констатувального експерименту з діагностики рівнів сформованості уявлень старших дошкільників про український національний одяг. У групі «Носики» високий рівень отримали 2 дитини (7,7 %); середній рівень отримали 5 дітей (19,2 %); низький рівень – 19 дітей (73,1 %). У групі «Кроха» високий рівень отримали 3 дитини (11,5 %); середній рівень – 7 дітей (27 %); низький рівень отримали 16 дітей (61,5 %). Експериментальною групою була обрана старша група «Носики», так як за результатами проведення констатувального експерименту вона має

більший відсоток дітей з низьким рівнем сформованості уявлень про український національний одяг, а група «Кроха» більший відсоток дітей з високим та середнім рівнем і менший відсоток з низьким рівнем, тому групу «Кроха» було вирішено обрати контрольною групою.

Метою формувального експерименту було підвищення рівня сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг. Система роботи з підвищення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг реалізовано з групою «Носики». Для підвищення рівнів сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг було розроблено комплекс ігор, які склалися з: сюжетно-рольових ігор («Свято в українському селі», «Крамниця національного одягу», «Подорож регіонами України»), театралізованих ігор («Легенда про вишиванку», «Старий кіт», «Козак») та дидактичних ігор («Збери костюм», «Чиї речі?», «Розпізнай орнамент», «Що зайве?»).

Після проведеної роботи щодо підвищення рівнів сформованості уявлень про український національний одяг був проведений контрольний експеримент, результати якого дали можливість встановити наявність позитивних змін у рівні сформованості уявлень про український національний одяг дітей зі старшої групи «Носики», з якими проводилася робота. Так, у групі «Носики» високий рівень сформованості уявлень про український національний одяг було виявлено у 8 дітей (30,8 %); з середнім рівнем – 10 дітей (38,4 %); з низьким рівнем – 8 дітей (30,8 %). Тоді як у групі «Кроха» з високим рівнем 3 дитини (11,5 %); середній рівень – 7 дітей (27 %); низький рівень отримали 16 дітей (61,5 %).

Таким чином, можна впевнитися в тому, що підібраний комплекс ігор є ефективним та сприяє підвищенню рівнів сформованості уявлень у старших дошкільників про український національний одяг.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз наукових джерел дозволив дійти висновку, що проблема національно-патріотичного виховання є ключовою у сучасній педагогічній теорії та практиці, особливо в умовах суспільно-політичних викликів, з якими стикається Україна. Дошкільний вік виступає сенситивним періодом для формування основ національної свідомості, патріотизму та ціннісного ставлення до Батьківщини. Саме в цей час дитина вперше усвідомлює себе як представника певного народу, прилучається до його культури, звичаїв та традицій.

Визначено, що національно-патріотичне виховання розглядається науковцями як цілеспрямований і системний процес, який передбачає єдність зусиль сім'ї, держави та закладів освіти. Воно спрямоване на формування у дітей любові до рідної землі, національної самосвідомості, готовності до суспільно-корисної діяльності та відповідальності за майбутнє своєї країни.

Аналіз підходів різних дослідників показав, що патріотизм у дошкільників слід формувати через виховання поваги до історії, традицій, державних символів, а також через розвиток духовно-моральних якостей та культури міжособистісних відносин.

Особливе місце в системі національно-патріотичного виховання належить народознавству. Воно розглядається як цілісна інтегрована галузь знань про матеріальну й духовну культуру народу, його звичаї, обряди, мистецтво та світогляд. Народознавство є ефективним засобом залучення дітей до культурної спадщини, формування у них почуття належності до свого народу та гордості за нього.

Одним із найяскравіших проявів української культури виступає національний одяг, який несе у собі як естетичний, так і сакральний зміст. Знайомство з його елементами, символікою, орнаментами та функціональним

призначенням сприяє розвитку у дітей естетичного смаку, поваги до традицій, розуміння неповторності української культури.

Важливим висновком є те, що ігрова діяльність виступає провідним засобом ознайомлення дошкільників з українським національним одягом. Саме через гру діти найприродніше сприймають знання, активізують уяву, мислення, мовлення та формують соціальні навички. Дидактичні, сюжетно-рольові та театралізовані ігри дають змогу педагогам закріплювати знання про одяг, орнаменти, традиції, водночас розвиваючи креативність, емоційну сферу та комунікативні здібності дітей.

Таким чином, у результаті теоретичного аналізу доведено, що формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг під час ігрової діяльності є вагомим чинником національно-патріотичного виховання. Воно поєднує у собі пізнавальні, естетичні, виховні та розвивальні завдання, сприяючи становленню гармонійної, національно свідомої особистості.

Практичний аналіз стану роботи закладів дошкільної освіти показав, що формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг відбувається по-різному та потребує системності й методичного забезпечення. Педагоги визнають важливість даного напрямку, однак не завжди мають достатньо розроблених програм, наочних матеріалів та практичних рекомендацій.

Практичне дослідження проводилося на базі Одеського закладу дошкільної освіти «ясла-садок» № 224. У ньому взяли участь 52 дитини 6-го року життя, які були поділені на дві старші групи: експериментальну групу «Носики» (26 дітей) та контрольну групу «Кроха» (26 дітей). Такий розподіл дозволив здійснити порівняльний аналіз динаміки сформованості уявлень про український національний одяг у дітей, а також перевірити ефективність запропонованої методики.

Констатувальний етап експерименту засвідчив, що більшість дітей як експериментальної, так і контрольної групи перебували на низькому рівні сформованості уявлень про український національний одяг. Зокрема, у групі «Носики» високий рівень продемонстрували лише 2 дитини (7,7%), середній – 5 (19,2%), а низький – 19 (73,1%). У групі «Кроха» показники були схожими: високий рівень – 3 дитини (11,5%), середній – 7 (27%), низький – 16 (61,5%). Це свідчить про недостатню системність роботи з даного напрямку у ЗДО та потребу в розробці більш цілеспрямованої методики.

Формувальний експеримент передбачав упровадження комплексу дидактичних, сюжетно-рольових та театралізованих ігор, спрямованих на ознайомлення дітей з елементами українського національного одягу, його символікою, призначенням і культурним значенням. У процесі занять активно використовувалися методи інтегрованого навчання, залучалися різні види мистецької діяльності (малювання орнаментів, аплікація, спів народних пісень, елементи танців), а також створювалося предметно-ігрове середовище, яке підсилювало емоційне сприйняття матеріалу.

Результати контрольного етапу експерименту підтвердили ефективність застосованої методики саме в експериментальній групі. Так, у групі «Носики» кількість дітей з високим рівнем сформованості уявлень зросла до 8 осіб (30,8%), середній рівень виявили 10 дітей (38,4%), а кількість дітей з низьким рівнем зменшилася до 8 (30,8%). У контрольній групі «Кроха» значних змін не відбулося: високий рівень зберігся у 3 дітей, середній – у 7, низький – у 16.

Таким чином, динаміка розвитку в експериментальній групі є очевидним свідченням результативності впровадженої методики. Вона сприяла не лише розширенню знань про національний одяг, а й формуванню у дітей інтересу до культурної спадщини, розвитку естетичних почуттів, гордості за традиції свого народу та бажання брати участь у їх збереженні.

Дослідження дозволило визначити низку педагогічних умов, що забезпечують ефективність цього процесу:

- наявність цілеспрямованої системи виховної роботи, яка інтегрує завдання народознавства, естетичного виховання та розвитку пізнавальної діяльності;
- використання ігрових методів і прийомів (дидактичних, сюжетно-рольових, театралізованих ігор), що активізують пізнавальну та емоційну сферу дітей;
- створення предметно-ігрового середовища у групах (наявність макетів, ляльок у національних костюмах, ілюстративних матеріалів, дитячих книжок, ігор з народознавчою тематикою);
- тісна співпраця закладу дошкільної освіти з родиною, залучення батьків до виготовлення костюмів, атрибутів, участі у спільних заходах та святах;
- організація інтегрованих занять, що поєднують народознавчий матеріал з образотворчою діяльністю, музикою, літературою, хореографією.

Практична робота довела, що використання ігрової діяльності є найбільш ефективним методом формування уявлень дошкільників про український одяг. Дидактичні ігри допомагають закріпити знання про елементи костюму, їх назви та символіку. Сюжетно-рольові ігри створюють умови для відтворення соціальних ситуацій (наприклад, «ярмарок», «свято», «майстерня»), у яких діти застосовують отримані знання на практиці. Театралізовані ігри забезпечують емоційне занурення у світ традицій, сприяють розвитку артистичності, уяви та колективної взаємодії.

Дослідження підтвердило, що в умовах правильно організованого педагогічного процесу старші дошкільники:

- виявляють інтерес до національної культури;
- знають і розрізняють основні елементи українського одягу;
- можуть пояснити їхнє символічне значення;

- відчують гордість за українські традиції та прагнуть брати участь у їх збереженні.

Таким чином, результати практичного дослідження підтвердили положення теоретичного аналізу: формування уявлень про український національний одяг є не лише засобом ознайомлення з культурною спадщиною, а й важливим чинником національно-патріотичного виховання. В умовах закладу дошкільної освіти цей процес доцільно здійснювати через інтеграцію народознавчого змісту в ігрову діяльність, що забезпечує доступність, емоційність і результативність освітнього впливу.

Отже, узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що системна робота з формування уявлень старших дошкільників про український національний одяг під час ігрової діяльності сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, формуванню у неї національної ідентичності, духовних і моральних цінностей, а також підвищує якість національно-патріотичного виховання в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Є., Франчук Н. Л. Організація ігрової діяльності дошкільників як соціально-педагогічна проблема. *Збірка наукових праць «Освіта та суспільство» Прешовського університету в Прешові*. 2016. С. 9–16.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Державний стандарт дошкільної освіти. Нова редакція: затв. наказом М-ва освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. / наук. кер. Піроженко Т. О. та ін. Київ, 2021. 38 с.
3. Барна Х. В., Покиня К. Є. Науково-теоретичні погляди на засоби виховання національних почуттів у дітей дошкільного віку. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 24-25 жовтня 2024 р. / гол. ред.: Т. Д. Щербан та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2024. С. 48–50.
4. Березовська Л. І. Ознайомлення дітей дошкільного віку з українським національним одягом. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки: матеріали II Міжнародної онлайн-конференції*, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. Н. І. Богданець-Білокаленко. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 8–12.
5. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
6. Богуш А. М. Вишиванка у житті української дитини. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки: матеріали II Міжнародної онлайн-конференції*, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. Н. І. Богданець-Білокаленко. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 17–21.
7. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з предметним довкіллям. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 408 с.

8. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. 2-ге вид. переробл. і допов. Київ: Вища школа, 2002. 407 с.

9. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання в контексті сучасних викликів: методичні рекомендації. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

10. Боровець В. Г. Педагогічна цінність народних традицій у формуванні національної свідомості дошкільників. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти і науки України*: матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції, 15 березня 2018 р. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2018. С. 38–42.

11. Булига К. О., Ярославцева М. І. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в процесі інтерактивних ігор. *Global science: prospects and innovations: The 3rd International scientific and practical conference, November 2-4, 2023. Liverpool, United Kingdom: Cognum Publishing House, 2023. С. 360–367.*

12. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ, Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.

13. Бутенко В. Г. Психолого-педагогічні основи ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2016. № 72, Том 1. С. 51–56.

14. Васюта Н., Касьян Ю. Потенціал української народної вишиванки як національного символу у вихованні дітей дошкільного віку. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: матеріали II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. Н. І. Богданець-Білоskalенко. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 23–25.

15. Вашак О. О., Гринь Ю. М. Особливості національного виховання дошкільників засобами українського народного мистецтва: навчально-

методичний посібник. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2023. 120 с.

16. Вашак О. О., Дубровська М. А. Використання мультимедійних технологій під час ознайомлення дітей дошкільного віку з українським національним одягом. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2023. С. 35–40.

17. Вашак О. О. Особливості використання виховного потенціалу української народної педагогіки в освітньому просторі сучасних ДНЗ. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2017. Вип. 1. С. 75–80.

18. Давидова М. О. Виховання патріотичних почуттів дошкільників засобами народної творчості. *Традиційна культура в умовах глобалізації: збереження автентичності та розвиток креативних індустрій*: матеріали наук.-практ. конф., 22-23 черв. 2018 р. Харків: Друкарня Мадрид, 2018. С. 69–73.

19. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

20. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

21. Євтушина Л. І. «У рідному краї і серце співає... Українознавство як основа національного виховання дошкільників». Харків: Вид. група «Основа», 2017. 80 с.

22. Журавко Т. В. Теоретичні засади національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: історія та археологія, державне управління, економіка, педагогіка,*

техніка, право: журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. №6 (12). С. 510-520.

23. Завязун Т. В. Вплив ігрової діяльності на всебічний розвиток дитини-дошкільника. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2018. Вип. 64. С. 93–96.

24. Задорожна-Княгицька Л. В., Головіна Г. О. Наступність національного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку як педагогічна проблема. *Альманах науки. Науковий журнал.* 2020. № 7 (липень). С. 23–28.

25. Зерно любові: програма духовно-морального виховання дітей / О. Шиян, О. Франкевич, Н. Патуляк, Г. Іванців, Л. Зеленко, Л. Цюпа, А. Казіброда. Львів: ДНЗ Львівське ВПУ ІКТ, 2018. 61 с.

26. Зозуля А. М. Ознайомлення дітей дошкільного віку з українським національним одягом різних етнічних груп. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі: зб. наукових праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової.* Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2017. Вип. 1. С. 98–100.

27. Історія костюму: культурна спадщина народів світу: навчальний посібник / Т. М. Головенко, О. П. Козарь, Ю. С. Бондарчук, О. В. Шовкомуд. Луцьк: ЛНТУ; Мукачево: МДУ, 2023. 252 с.

28. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Вид. 3-тє, доп.. Тернопіль: Мандрівенць, 2023. 210 с.

29. Каплуновська О. М., Кичата І. І., Палець Ю. М. Україна – моя Батьківщина: парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівенць, 2016. 72 с.

30. Колосова О. В. Використання народних символів України у національному вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті*

наступності дошкільної та початкової освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 10-11 листопада 2015 р. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. С. 200–203.

31. Кривда В. С. Основи національно-патріотичного виховання дітей. *Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, 18 жовтня 2018 р. / гол ред. Л. В. Іщенко. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. С. 49–52.*

32. Крутій К. Л., Деснова І. С., Замелюк М. І. Дефініція «гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 4, Т. 2. С. 84–91.

33. Лаппо В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 420 с.

34. Лемко Г. І. Народознавство як засіб виховання особистості. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / за ред. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 31, Том 3. С. 294–298.*

35. Лісовець О. В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.

36. Лісовець О. В. Сучасні підходи до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Інноваційні практики наукової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 8-11 грудня 2021 р. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 306–309.*

37. Лохвицька Л. В. Скарбниця моралі. Парціальна програма з морального виховання дітей дошкільного віку. 3тє вид., оновл., зі змін. і доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2024. 96 с.

38. Матвієнко С. І. Особливості забезпечення наступності у

національно-патріотичному вихованні старших дошкільників і молодших школярів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2022. № 4. С. 17–23.

39. Меркулова Н. В., Канарова О. В. До проблеми національно-патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 66, т. 1. С. 79–82.

40. Миськова Н. М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*. 2020. Вип. 69. Т. 1. С. 102–105.

41. Мірошніченко В. І., Добровольська В. Народознавство як невичерпне джерело розвитку особистості. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2020. № 4, Том 23. С. 251–263.

42. Міщанчук С. О. Багатства України. *Палітра педагога*. 2021. № 9 (133). С. 14–15.

43. Мочульська Г. Ю. Формування національної свідомості дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта в епоху Постмодернізму: європейський досвід, інноваційні практики: матеріали міжнародного online-марафону, 27-29 вересня 2022 р.* Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 139–142.

44. Національно-патріотична складова дошкільної освіти в умовах позашкілля: посібник / Уклад. І. В. Ратинська. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 103 с.

45. Олійник М. В. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2017. 312 с.

46. Організація народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку /

укладачі А. Є. Сіренко, К. І. Ванько. Черкаси: Видавець КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2019. 335 с.

47. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.

48. Основи народознавства: навчальний посібник / укл. І. Терешко, В. Гончарук. 2-ге вид. Умань: Видавничополіграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. 347 с.

49. Охріменко Н. П. Патріотичне виховання дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства у закладах дошкільної освіти: дис. ... доктора філософії: 011 Освітні, педагогічні науки / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2024. 302 с.

50. Підлужна Л. Виховання почуття патріотизму в дітей старшого дошкільного віку засобами народознавства. *Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи*: зб. наукових праць / за заг. ред.: О. А. Сорочинської, О. С. Олійник. Житомир: ФОП Легковець, 2023. С. 63–67.

51. Поніманьська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те вид., переробл. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

52. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта та піклування» / Education & Care» / В. А. Воронов, К. В. Ковальчук, Н. В. Піканова, О. Д. Рейпольська, С. О. Сисоєва, К. Ю. Станкевич. Київ: ФОП В. Б. Ференець, 2021. 130 с.

53. Про дошкільну освіту: Закон України від 6 червня 2024 р. № 3788-IX, редакція від 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 22.01.2025).

54. Розлущка Г. М., Куриця В. В. Формування патріотичних цінностей у дітей дошкільного віку засобами театралізації. *New Inception*. 2023. № 1-2

(11-12). С. 39–46.

55. Руденко Ю. А. Використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з українською вишивкою. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: зб. тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. / за наук. ред. Н. І. Богданець-Білоskalенко. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 94–95.

56. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упорядн. О. М. Байєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш та інші. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с.

57. Світлична С. П. Виховання ціннісного ставлення до себе у старших дошкільників засобами народної педагогіки Слобожанщини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Харків, 2010. 319 с.

58. Солонська А. А. Батьківсько-виховательська взаємодія як чинник патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання. Київ, 2021. 236 с.

59. Солонська А. А. Структура феномену патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2023. № 2 (31). С. 70–76.

60. Стаєнна О. О. Виховуємо патріотизм засобами народознавства. *Палітра педагога*. 2015. № 4 (90). С. 3–4.

61. Стецюк О. Ю. Прикладні аспекти залучення дошкільників до традицій українського народу. *Litteris et Artibus: нові горизонти*: збірник наукових статей / за заг. ред. Р. О. Дубровського. Випуск III. Кременець: КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. С. 250–255.

62. Термінологічний словник основних понять з педагогіки та інформаційно-комунікаційних технологій: навчально-методичний посібник/ упоряд. В.І. Староста, Г.М. Шикітка. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 108 с.

63. Тесленко С. О. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2021. 303 с.

64. Тесленко С. О., Недавня Т. О. До проблеми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Perspective of science and practice: The XIII International Science Conference, December 13-15, 2021. Amsterdam, Netherlands: European Conference, 2021. С. 199–203.*

65. Тесленко С. О. Формування національно-патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку в процесі використання інноваційних технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / за ред. М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. Том 3. С. 240–245.*

66. Трифонова О. С. Проблема національно-патріотичного виховання дошкільників у працях Алли Богущ (за період 1990 – 2018 роки). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. 2019. № 3 (128). С. 98–103.*

67. Український національний одяг. *Твоя країна – Україна: Енциклопедія українського народознавства / уклад. Н. Д. Кусайкіна. Харків: ВД «Школа», 2009. С. 425–455.*

68. Фазан Т. П. Формування духовно-моральних цінностей дошкільників на засадах української родинної педагогіки. *Педагогічні науки. 2021. Вип. 78. С. 178–184.*

69. Федорович А. В. Народознавство як засіб пізнавального розвитку старших дошкільників. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. 2020. № 8, Том 164. С. 101–106.*

70. Філімонова Т. В. Теоретичні основи патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Соціальна робота та соціальна освіта. 2023.*

Вип. 2 (11). С. 262–269.

71. Чернявська М. В. Національно-патріотичне виховання дошкільників: виклики сьогодення. *Традиційна культура в умовах глобалізації: виклики війни*: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 17–18 черв. 2022 р. Харків: Друкарня Мадрид, 2022. С. 231–232.

72. Шевчук А. С. Сорочка, вишита душею. *Палітра педагога*. 2021. № 9 (133). С. 3–9.

73. Шкребтієнко Л. П. Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. ... канд. пед наук: 13.00.08 / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2019. 298 с.

74. Шульга Л. М., Канцедаль Н. В. Україна – єдина: цінуємо і творимо: парціальна програма з формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку. Київ, 2024. 45 с.

75. Яценко Т. В., Корнєєва Д. С. Українська народна іграшка як засіб формування у дошкільників ціннісного ставлення до народної культури. *Problems and prospects of implementation of innovative research results: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 3), December 13, 2019. Valletta, Republic of Malta: European Scientific Platform NGO, 2019. С. 25–28.*

76. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

77. Dzhumaev U. T. Patriotic education of pre-school children through art therapy. *BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI*. 2023. Vol. 3 (10). P. 15–20.

78. Liu Q., Hong X. Do chinese preschool children love their motherland? Evidence from the game-based assessment. *Behavioral Sciences*. 2024. Vol. 14 (10). P. 1–14.

79. Suraji S., Ahmad A. R., Awang M. M., Mamat N., Seman A. A. Fun learning approaches in enhancing patriotism values among preschool children. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 2018. Vol. 8(8). P. 152–158.

Додаток А

Результати діагностики ступеня сформованості у дітей старшого дошкільного віку уявлень про український національний одяг

(на констатувальному етапі)

Старша група «Носики»

№ Список дітей		показники																Загальний бал	Загальний рівень
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	Микита С.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	7	Н
2	Настя М.	2	2	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	13	Н
3	Сергій С.	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	11	Н
4	Соломія Г.	2	2	2	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	14	Н
5	Лев Б.	1	1	1	1	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	28	С
6	Ангеліна Ш.	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	2	1	9	Н
7	Антон Д.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	2	1	1	10	Н
8	Кароліна П.	0	0	0	0	1	1	2	1	0	1	1	1	2	0	0	0	9	Н
9	Кіра Р.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	0	0	0	0	1	1	16	Н
10	Діма Г.	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	2	2	1	0	0	14	Н
11	Микола Г.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2	1	12	Н
12	Артем К.	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	44	В
13	Микита Д.	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	12	Н
14	Софія Б.	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	15	Н
15	Єгор К.	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	30	С
16	Андрій В.	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	2	1	1	2	1	13	Н
17	Паша О.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	2	32	С
18	Катя Ю.	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	10	Н
19	Тарас У.	3	3	3	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2	26	С
20	Женя А.	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	12	Н
21	Антон Д.	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	0	10	Н
22	Матвій Ш.	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	44	В
23	Інна П.	2	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	Н
24	Діна У.	0	0	0	0	2	1	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	8	Н
25	Ася В.	1	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	25	С
26	Злата Р.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	0	0	0	0	5	Н

Показники сформованості уявлень у дітей старшого дошкільного віку про український національний одяг:

Когнітивний критерій:

- уявлення про значення поняття «український національний одяг»;
- уявлення, чим святковий український національний одяг відрізняється від сучасного повсякденного одягу;
- уявлення про основні види українського національного одягу (вишиванка, спідниця, вінок, хустка, намисто, шаровари, чобітки та ін.);
- уявлення про відмінності між чоловічим та жіночим національним одягом (жіночий одяг: сорочка-вишиванка, плахта, кептарик, спідниця, фартух, хустка, намисто, чобітки, черевики, постолі, личаки, віночок, очіпок, намітка, кораблик; чоловічий одяг: сорочка-вишиванка, шаровари, жупан (кунтуш), штани (гачі), свита, кирея, кожух, корзно (плащ), кептар, чоботи, постолі, личаки, пояси, чумацькі череси, шапка, кучма, бриль, кашкет, картуз, капелюх);
- уявлення про відмінність українського національного одягу від одягу інших народів;
- уявлення про відмінність українського національного одягу різних регіонів України;
- уявлення про значення орнаментів вишивки відповідно віку.

Діяльнісний критерій:

- уміння відрізнати святковий український національний одяг від буденного;
- уміння правильно називати елементи українського національного одягу;
- уміння розрізняти чоловічий та жіночий український національний одяг;

- уміння розрізняти український національний одяг від одягу інших народів;

- уміння розрізняти український національний одяг різних регіонів;

- уміння розрізняти різні орнаменти вишивки на одягу.

Емоційно-ціннісний критерій:

- відчуття поваги та гордості до традицій своєї Батьківщини;

- інтерес та позитивне ставлення до українського національного одягу;

- усвідомлення українського національного одягу як значимого та важливого елементу у культурній спадщині країни.

Додаток Б

Результати діагностики ступеня сформованості у дітей старшого дошкільного віку уявлень про український національний одяг

(на констатувальному етапі)

Старша група «Кроха»

№ Список дітей		показники																Загальний бал	Загальний рівень
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	Святослав Т.	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	Н
2	Ігор Ж.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	3	3	2	2	2	2	2	33	С
3	Варя Ч.	1	1	1	0	0	0	0	2	2	2	2	1	0	0	0	0	14	Н
4	Оксана П.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	46	В
5	Іван І.	1	1	1	1	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	1	1	12	Н
6	Павло Х.	0	0	0	0	1	1	2	2	2	0	0	0	3	2	0	0	13	Н
7	Юля Ф.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	32	С
8	Аліна Л.	1	1	1	1	0	0	0	0	0	2	2	2	1	0	0	0	11	Н
9	Саша У.	1	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	25	С
10	Микола Ш.	0	0	0	0	1	1	1	1	2	2	2	0	0	0	0	0	10	Н
11	Микита Г.	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	9	Н
12	Кіра Н.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2	3	44	В
13	Костя Б.	2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	8	Н
14	Міра Д.	2	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	3	2	23	С
15	Ксенія В.	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	11	Н
16	Кароліна Л.	0	0	0	0	1	1	1	2	1	0	0	0	2	1	0	0	8	Н
17	Яна Ц.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	36	С
18	Ілля З.	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2	10	Н
19	Станіслав Н.	0	0	2	2	2	2	3	1	1	1	0	0	1	1	1	1	18	Н
20	Тарас Т.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9	Н
21	Петро В.	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	3	41	В
22	Вова М.	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	7	Н
23	Сергій Ж.	1	1	1	1	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	28	С
24	Дмитро Г.	2	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	6	Н
25	Андрій З.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	Н
26	Оля Ч.	2	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	2	2	1	1	2	31	С

Додаток В

Результати діагностики ступеня сформованості у дітей старшого дошкільного віку уявлень про український національний одяг

(на контрольному етапі)

Старша група «Носики»

№ Список дітей		показники																Загальний бал	Загальний рівень
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	Микита С.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	32	С
2	Настя М.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	34	В
3	Сергій С.	2	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	11	Н
4	Соломія Г.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	33	В
5	Лев Б.	1	1	1	1	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	28	С
6	Ангеліна Ш.	3	3	3	3	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	42	В
7	Антон Д.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	1	1	1	1	1	30	С
8	Кароліна П.	0	0	0	0	1	1	2	1	0	1	1	1	2	0	0	0	9	Н
9	Кіра Р.	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	0	0	0	1	1	21	С
10	Діма Г.	3	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	44	В
11	Микола Г.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2	1	12	Н
12	Артем К.	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	44	В
13	Микита Д.	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	32	С
14	Софія Б.	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	15	Н
15	Єгор К.	3	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	2	2	30	С
16	Андрій В.	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	2	1	1	2	1	13	Н
17	Паша О.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	2	32	С
18	Катя Ю.	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	10	Н
19	Тарас У.	3	3	3	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2	26	С
20	Женя А.	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	12	Н
21	Антон Д.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3	42	В
22	Матвій Ш.	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	44	В
23	Інна П.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	29	С
24	Діна У.	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	41	В
25	Ася В.	1	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	25	С
26	Злата Р.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	0	0	0	0	5	Н

Додаток Г

Результати діагностики ступеня сформованості у дітей старшого дошкільного віку уявлень про український національний одяг

(на контрольному етапі)

Старша група «Кроха»

№ Список дітей		показники																Загальний бал	Загальний рівень
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	Святослав Т.	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	Н
2	Ігор Ж.	2	2	2	2	2	2	2	2	1	3	3	2	2	2	2	2	33	С
3	Варя Ч.	1	1	1	0	0	0	0	2	2	2	2	1	0	0	0	0	14	Н
4	Оксана П.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	46	В
5	Іван І.	1	1	1	1	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	1	1	12	Н
6	Павло Х.	0	0	0	0	1	1	2	2	2	0	0	0	3	2	0	0	13	Н
7	Юля Ф.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	32	С
8	Аліна Л.	1	1	1	1	0	0	0	0	0	2	2	2	1	0	0	0	11	Н
9	Саша У.	1	1	1	3	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	25	С
10	Микола Ш.	0	0	0	0	1	1	1	1	2	2	2	0	0	0	0	0	10	Н
11	Микита Г.	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	9	Н
12	Кіра Н.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	2	3	44	В
13	Костя Б.	2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	8	Н
14	Міра Д.	2	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	3	2	23	С
15	Ксенія В.	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	11	Н
16	Кароліна Л.	0	0	0	0	1	1	1	2	1	0	0	0	2	1	0	0	8	Н
17	Яна Ц.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	36	С
18	Ілля З.	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2	10	Н
19	Станіслав Н.	0	0	2	2	2	2	3	1	1	1	0	0	1	1	1	1	18	Н
20	Тарас Т.	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9	Н
21	Петро В.	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	3	41	В
22	Вова М.	0	0	0	0	0	1	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	7	Н
23	Сергій Ж.	1	1	1	1	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	28	С
24	Дмитро Г.	2	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	6	Н
25	Андрій З.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	Н
26	Оля Ч.	2	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	2	2	1	1	2	31	С